

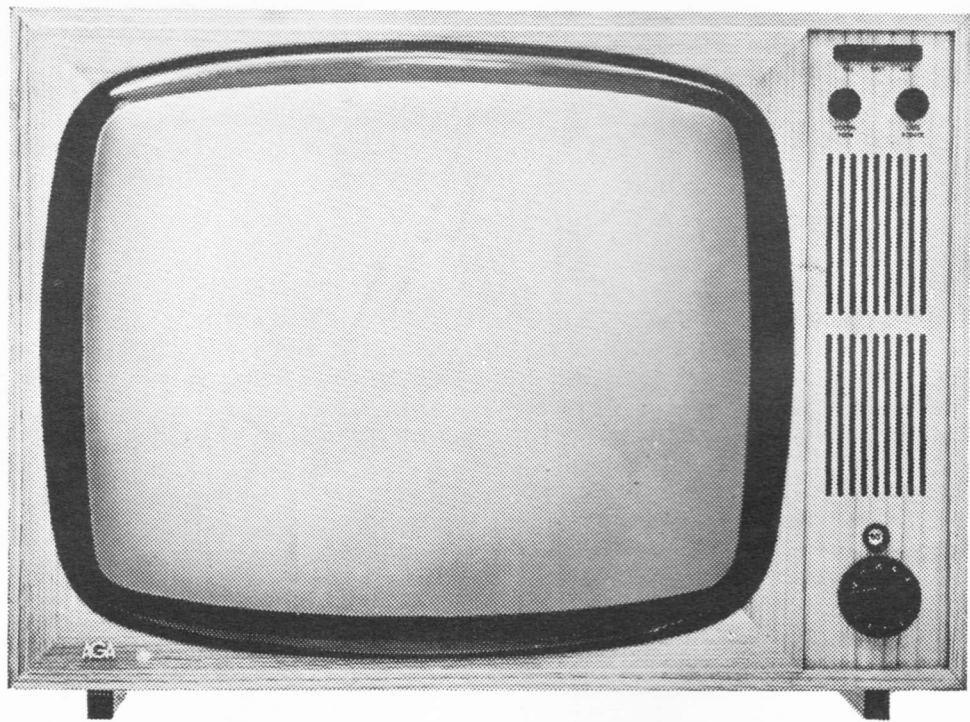
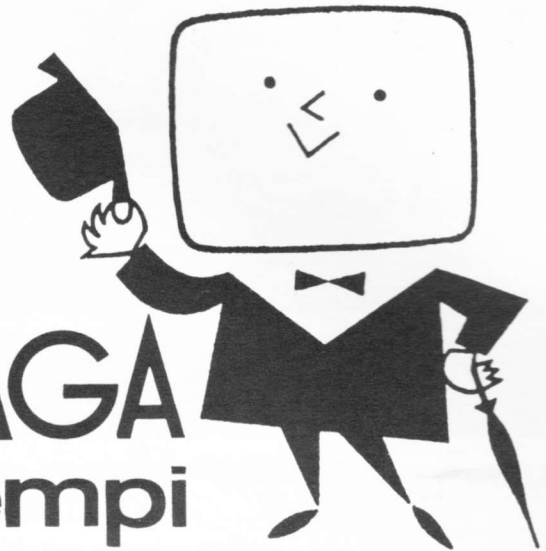
KANSA TAISTELI

- miehet kertovat

N:o 10 1964

osta AGA
-aina parempi

Teresita 19''

AGA TERESITA on pieni sievä televisiovastaanotin, kuin tehty kirjahyllyänne varten. Ajatelkaapa: suurin syvyys laatikon etureunasta takaseinään on ainoastaan 27 senttiä. Tämä on aivan tavallinen kirjahyllyn syvyys.

AGA TERESITASSA on terävä sävykäs kuva. Kanavanvalitsija on muistava — Teidän tarvitsee säätää sitä vain kerran. Koska kovaääninen on suunnattu eteenpäin voitte kirjahyllyssänne asettaa kirjoja aivan TERESITAN viereen. Ne eivät haittaa ääntä.

Ja muistakaa: AGA TERESITASSA on kuuluisa AGA-huipputekniikka.

JULKAISIJA: Sotamuisto-yhdistys r.y.

TOIMITUSNEUVOSTO: Puheenjohtaja K. L. Oesch, kenraaliluutnantti evp; S. Sundman, kontra-amiraali evp.
G. Magnusson, eversti evp; V. Nihtilä, eversti evp.

PÄÄTOIMITTAJA: K. L. Oesch, kenraaliluutnantti evp.

TOIMITUS: Helsinki, Töölönkatu 35 B puh. 44 62 42.

Toimitussihteeri E. Kuussaari, eversti evp.

Taloudenhoitaja R. Kalervo, everstiluutnantti evp.

TILAUSKONTTORI: Korkeavuorenkatu 28 puh. 19 367. Postisiirtotili 94 941.

KUSTANTAJAT: Sotamuisto-yhdistys r.y. ja Sanoma Osakeyhtiö.

V. NIHTILÄ

EUROOPAN poliittisten kriisien sarja johti suursotaan Saksan hyökätessä 1.9.39 Puolaan ja Englannin ja Ranskan yhtyessä siihen Puolan liittolaisina. Oltiin tilanteessa, jolloin voiman käyttö helposti laajenee ja turvallisuustoimenpiteet rajoilla käyvät välttämättömiksi. Niinpä meillä annettiin käsky puolueettomuusvartioiden toteuttamisesta 4.9., mikä edellytti jo reserviläistenkin rajoitettua kutsumista palvelukseen merivoimissa. Myös maavoimissa lisättiin vahvuutta kutsumalla 9.9. viimeksi kotiutettu erä takaisin palvelukseen jne.

Saksan modernit sotavoimat kukistivat Puolan vastarinnan yllättävän nopeasti Neuvostoliiton jouduttaessa asiaa hyökkäämällä 17.9. puolalaisten selkään. Saksa ja Neuvostoliitto allekirjoittivat 28.9. raja- ja ystävyys sopimuksen, jolla Puola jaettiin. Kuitenkin jo sitä ennen oli Neuvostoliitto ryhtynyt laajentamaan valtapiiriään Baltian maissa pakottaen ne vuoron perään avunantosopimukseen ja tukikohtien luovutukseen perustellen vaatimuksiaan sillä, etteivät ne pystyisi itseään puolustamaan ja olivat sen vuoksi vaaraksi Neuvostoliitolle. Parin viikon kuluttua siitä, kun se oli marssinut Puolaan, se oli työntynyt Suo-

menlahden suulle ja Itämeren rannalle. Sen asema oli erittäin vahva, kun se 5.10. kehotti Suomen hallitusta lähettämään valtuutettunsa Moskovaan neuvottelemaan "konkreettisista ulkopoliittisista kysymyksistä".

Tässä uhanalaisessa tilanteessa päätti hallituksemme panna suojajoukot, sekä meri- ja ilmavoimat sodan kannalle, josta käsky annettiin 6.10. Noin kahden vuorokauden kuluttua oli n. 35.000 miestä rajoilla ja rannikolla täydessä puolustusvalmiudessa, niistä n. 18.000 Kannaksella.

7.10. ulkoministeri Molotov kiiruhti valtuutetun lähettämistä. Neuvottelijaksi valittu valtioneuvos Paasikivi saapui virkapaikaltaan Tukholmasta, sai ohjeet hallitukselta ja lähti 10.10. iltajunalla matkaan. Jo sitä ennen oli hallitus päättänyt sotamarsalkka Mannerheimin esityksestä kolmen kenttärmeijan divisioonan liikekannallepanosta, mikä meillä tapahtui kutsumalla niiden reserviläiset ylimääräisiin kertausharjoituksiin (YH). Käsky annettiin 10.10. Perusteluna oli vahvojen venäläisten varuskuntien, kolmen armeijakunnan, sijainti rajantakaisella Kannaksella ja Leningradissa ympäristöineen, sekä kenttälinoitustöiden

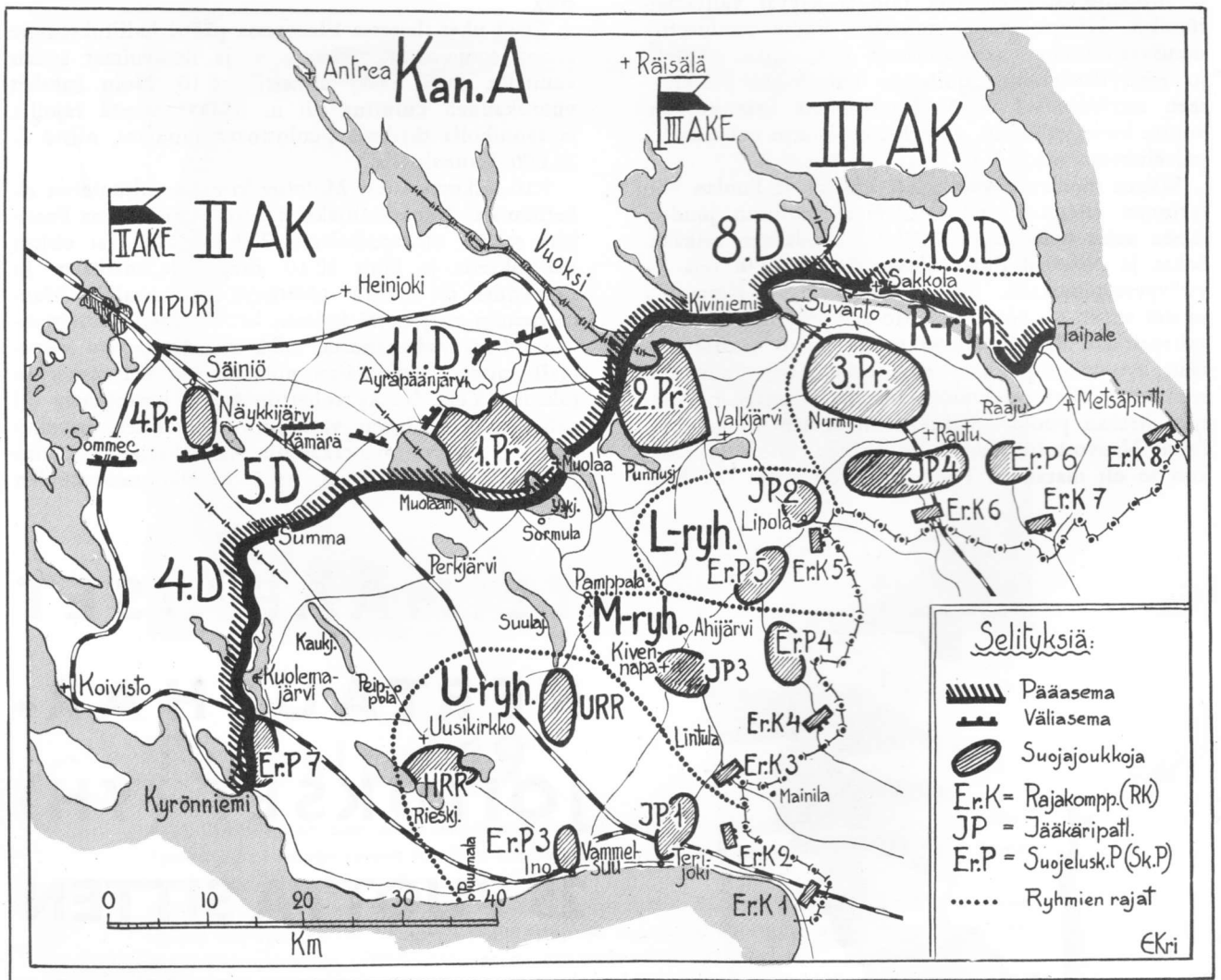
YLIMÄÄRÄISET KERTAUSHAR- JOITUKSET (YH) 25 VUOTTA SITTEN

Suomen neuvottelijat, ministerit J. K. Paasikivi ja Väinö Tanner lähdössä kolmannelle matkalle Moskovaan 31.10.1939

Kannaksen armeijan komentaja, kenraaliluutnantti Hugo Österman

Kenttäarmeijan Karjalan kannakselle keskitetyt voimat eli Kannaksen armeija noin 21.10.39

Muistomerkit kehystettiin sirpalesuojilla

Kannaksen armeijan esikunta sijoitettiin Imatran valtiorhotelliin, joka naamioitiin tehokkaasti

välttämätön käyntiinpano uhatuilla Summan ja Taipaleen lohkoilla. Summan lohkolle keskitettiin Lounais-Suomessa perustettu 5.D, eikä, kuten suunnitelmat olisivat edellyttäneet, Helsingissä ja Uudellamaalla perustettava 4.D, koska sen liikekannallepano olisi herättänyt tavatonta huomiota mm. ulkolaisten kirjeenvaihtajien ja lähetystöjen keskuudessa. Taipaleelle tuli 10.D ja Karjalaan 12.D.

Valmiuden tehostamiseksi saivat myös rintakomentajat esikuntineen käskyn siirtymisestä komentopaikkoihinsa (Kan.A:n kom. kenr.ltn. Österman Imatralle, III AK:n kom. kenr.maj. Heinrichs Räisälään ja IV AK:n kom. kenr.maj. Heiskanen Suistamolle. II AK:n kom. kenr.ltn. Öhqvist oli jo sijoituspaikallaan Viipurissa).

Väestön vapaaehtoinen evakuointi alkoi Kannaksella 9.9.

Kun neuvottelut 12.10. Moskovassa alkoivat, oli alustava valmius kehityksessä, mikä osoittautui aiheelliseksi, sillä Neuvostoliiton vaatimukset olivat sellaiset, että tarvittiin aikaa ja turvallisuutta rajoilla sopimukseen pääsemiseksi. 14.10. neuvottelussa olivat venäläiset jo luopuneet avunantosopimuksesta, mutta muista he pitivät kiinni esittäen ne kirjallisesti. Sen mukaan Suomen tuli:

— Vuokrata Hankoniemi 30 vuodeksi 5.000 miestä käsittävää varuskuntaa varten.

— Luovuttaa Lappohja laivaston ankkuripaikaksi.

— Luovuttaa Kannakselta Lipolan mutkasta Koiviston kauppalan eteläreunaan vedettävän linjan eteläpuoliset alueet, Suomenlahden ulkosaaret ja Koiviston saaret, sekä Kalastajasaarento Porajärveltä ja Repolasta saatavaa korvausta vastaan.

— Hävittää Kannaksen linnoitukset.

— Kieltäytyä kaikista sopimuksista, joista saattoi olla vaaraa toiselle sopimuspuolelle.

Ehtojen hyväksyminen olisi silloisissa oloissa johtanut maamme hyvin vaaranalaiseen asemaan. Linnoituslaitteiden hävittäminen olisi avannut portin Neuvostoliiton sotavoimille maahamme ja Hankoniemen luovutus sillanpääaseman Suomenlahden pohjoispuolella ja meriyhteyksien vaarantamisen länteen ym. Mikään hallitus ja eduskunta ei silloisissa oloissa olisi voinut ehtoja hyväksyä, ja turvallisuutta vahvistaakseen päätti hallitus panna liikekannalle koko maan sodanajan puolustusvoimat, josta annettiin käsky 14.10. Sitäpaitsi käsky 10—20 km syvän rajavyöhykkeen evakuoimisesta annettiin 17.10., mikä ei valitettavasti koskenut itärajaa.

Runsaan viikon kuluttua oli kenttäarmeija keskitettynä lukuunottamatta 9.D:aa, joka suureksi osaksi aseistamattomana jäi perustamispaikkoihinsa Pohjois-Suomeen. Kenttäarmeija oli yleensä siviiliasuisena, mutta tämä ei estäisi sitä suorittamasta tehtävänsä.

Puolustusvoimien vahvuus nousi nyt 275.000 mieheen, joista oli:

— Kannaksella päävoimat, Kan.A, käsittäen suojajoukkojen lisäksi 4., 5., 11., 8. ja 10.D:n, 4 rask.pstoa ym.

— Karjalassa IV AK, johon kuului 4 suojajoukkopataljoonan lisäksi 12. ja 13.D.

— Pohjois-Suomessa rajavartioston komentajan alaisena 7 pataljoonaa ja komppania, jotka jo alussa olivat suojajoukkoina.

— Ylipäällikön reservinä 6.D Simolan—Luumäen alueella ja em. 9.D Pohjois-Suomessa.

— Meririntamalla merivoimien komentajan alaisena 8 rannikkolohkoa Koivistolta Vaasaan, Laatokan

meripuolustus, joka operatiivisesti otettiin päämajan johtoon, sekä laivasto, jonka päävoima oli Turun vesillä.

— Ahvenanmaan puolustuksessa, suoraan päämajan alainen Ahvenanmaan ryhmä käsittäen rykmentin, pataljoonan, patteriston ja eräitä rannikkolinnakkeita.

— Ilmarintamalla ilmapuolustuksen komentajan alaisena hävittäjä-, pommitus- ja tiedustelulennostot, joista vain viimeksi mainitut olivat suoraan rintamakomentajien käytössä, sekä ilmatorjunta- ja valvontajoukot.

— Lisäksi kotialueella suojeluskuntain päällikön alaisena suojeluskuntapiirit ja kenttätäydennysprikaatit, jotka käsittivät 10 pataljoonaa.

*

Rauhanaikana valmistetut puolustussuunnitelmat, joita oli tarkoitus toteuttaa, edellyttivät, että:

— Kannaksella puolustautuisi pääasemassa linjalla Kyrönniemi — Kuolemajärvi — Summa — Muolaanjärvi — Äyräpäänjärvi — Vuoksi — Suvanto — Taipale 4 divisioonaa. Kaksi divisioonaa käsittävä armeijakunta olisi reservinä Viipurin ja Vuoksen välillä valmiina vastahyökkäykseen.

— Karjalassa oli puolustus suoritettava aktiivisesti viholliselle osatappioita tuottaen puolustusalueen takarajan ollessa Jänisjoella.

— Pohjois-Suomen puolustus olisi joustavaa teiden suunnissa tapahtuvaa ja reservin avulla uhatuinta vihollisrivistöä vastaan hyökäten toimivaa.

Saksan-Puolan sota aiheutti kuitenkin tarkistuksia puolustussuunnitelmaan. Saksalaiset olivat avoimissa kenttätaistelussa panssareineen täysin ylivoimaisia ja puolalaiset kärsivät vastahyökkäyksissään suuria tap-

Suojahautoja kaivettiin puistoihin

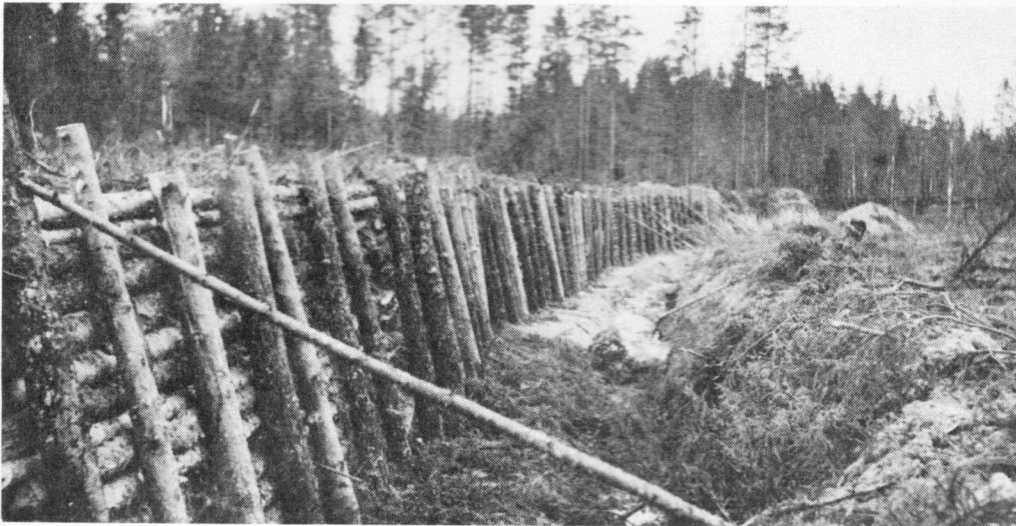
pioita, sillä heillä ei ollut edes panssaritorjunta-aseistusta. Neuvostoliitolla oli vahvat panssarivoimat, kun taas omat puolustusvoimamme olivat aseistukseltaan puolalaisten tasalla. Armeijakunnan käyttö vastahyökkäykseen ei varmastikaan voisi johtaa tuloksiin, kun sen sijaan pureutuminen lujasti puolustusasemiin kesällä rakennettujen panssarinteiden suojaan antaisi varmaan paremmat ja kestävämmät tulokset. 5.10. antoi ylipäällikkö Kannaksen puolustuksesta uuden tämän mukaisen ohjeen, jossa pääaseman miehitystä vahvistettiin yhdellä divisioonalla reservin vahvuuden vastaavasti supistuessa yhdeksi, samalla kun tehtävän suoritusta puolustusluontoisesti alleviivattiin ja vastahyökkäykseen valmistautuminen jäi pois. Keskitys toteutettiin sitten tämän mukaisesti.

Puolustus voi kestää vain, jos asemat tarjoavat suojaan panssareita ja eri aseiden, nimenomaan tykistön tulta vastaan. Keväästä alkaen oli vakinaisten linnoitusrakenteiden valmistamista tehostettu. Erikoisesti on mainittava vapaaehtoisten linnoittajien arvokas panos. Ylioppilaiden aloitteesta syntyneenä, sekä suojeluskuntalaisten ja lottien toteuttamana Kannaksen linnoittamisesta kehittyi kansanliike, joka ylläpiti koko kesän ajan n. 2 000 miehen vahvuista vapaaehtoista linnoitustyöjoukkoa. Syksyyn mennessä olivat puolustusasemat Kannaksella varustetut tehokkailla kiviesteillä panssarivaunuja vastaan ja perusta laskettu menestykselliselle puolustukselle. Kenttälainnoituslaitteiden rakentaminen oli jätetty keskitettävien joukkojen tehtäväksi. Jo senkin vuoksi oli tärkeätä, että liikekannallepano tapahtuisi hyvissä ajoin. Joukkojen saavuttua ryhmitysalueilleen alkoivatkin asemien rakennustyöt hyvin päättäväisesti, ja ennen pitkää oli

saavutettu varsin tyydyttävä valmius. Keski-Kannaksella, missä suojajoukkojen reservi osallistui töihin, valmistui kaksi asemaa, toinen pääaseman eteen linjalle Muolaanjärvi — Yskjärvi — Punnusjärvi — Vuoksi. Länsi-Kannaksella jo työjoukkojen alulle panema linja Sommee — Näykkijärvi — Muolaanjärvi, jonka rakentamista 6.D myöhemmässä vaiheessa jatkoi, jäi puutteelliseksi, mutta lisäsi pääaseman takana sijaitsevana puolustuksen varmuutta.

Puolustussuunnitelmat oli tehty olettaen, että venäläiset aloittaisivat hyökkäyksensä mahdollisimman lyhyeksi supistamansa poliittisen vaiheen jälkeen.

Ratkaisun viipyessä kypsä ajatus, että pääaseman ja rajan välistä aluetta Kannaksella ja Karjalassa voitaisiin tehokkaammin puolustaa. Ylipäällikkö antoi tällaisen sisältöiset käskyt Kan.A:n ja IV AK:n komentajille 3.11., joissa hän mm. sanoi, ettei joukkojen ryhmitys enää vastannut tarkoitustaan. Kun kenttälinnointutyötkin olivat saavuttaneet huomattavan valmiuden, hän piti tarpeellisenä sellaista ryhmitystä, joka tekisi mahdolliseksi tehokkaan puolustuksen jo lähempänä rajaa, johon hajanaiset ja heikot suojajoukot eivät yksin pystyisi. Rintamakomentajat epäroivät ryhtyä muutoksiin. Keski-Kannaksella siirrettiin

S.A.-kuva

◀ Hyökkäysvaununeiteitä rakennettiin kesällä 1939 Karjalan kannakselle

▼ Joukkoja keskitettiin Kannakselle YH:n aikana 1939

† Kenraaliluutnantti EINAR MÄKINEN

kuoli pitkäaikaisen sairauden murtamana Helsingissä viime syyskuun 8. p:nä 69 vuoden ikäisenä. Sotilasuransa hän aloitti v. 1916 Jääkäripataljoonassa Saksassa ja saapui aselaiva Equityn mukana myöhään syksyllä 1917 Suomeen sekä osallistui ennen Vapaussodan alkamista aseiden kuljetukseen ja suojelekuntien kouluttamiseen Pohjanmaalla. Toimittuaan Vapaussodan jälkeen ansiokkaasti komppanian päällikkönä, pataljoonan komentajana, sotakorkeakoulun taktiikan opettajana, puolustusministeriön osastopäällikkönä sekä suoritettuaan palveluksensa ohella ylemmän oikeustutkinnon hän toimi Talvisodan aikana päämajan jaostopäällikkönä. Jatkosodan aikana hän oli aluksi I AK:n, myöhemmin V AK:n komentajana Syvärillä ja komennettiin tästä tehtävästään valtakunnan työvoimapäälliköksi. Kun taitavia johtajia jälleen kaivattiin rintamalla vuoden 1944 vetäytymisvaiheen aikana, määrättiin silloinen kenraalimajuri Mäkinen II AK:n komentajaksi Maaselän kannaksen—Suojärven—Ilomantsin suunnalle. Sotilaallisten ansioittensa perusteella hänet ylennettiin 1945 kenraaliluutnantiksi.

Vuodesta 1959 alkaen kuolemaansa saakka kenraaliluutnantti Mäkinen toimi innokkaasti Sotamuistoyhdistyksen hallituksen jäsenenä.

kyllä 11.D jo edellä mainittuun etumaiseen asemaan, mutta muuten jäi uusi ohje toteuttamatta. Karjalassa IV AK:n komentaja vetosi Tarton rauhansopimukseen, jossa sovitulla vyöhykkeellä itärajan kummallakin puolen oli sallittu vain rajavartiojoukkojen sijoitus ja käyttö. Kun Neuvostoliiton tiedettiin jo keskitäneen rajavyöhykkeelle huomattavia joukkoja, niin ylipäällikkö tiedotti kantavansa vastuun ja antoi yksityiskohtaisen käskyn IV AK:n ryhmitysmuutoksesta. Epäilemättä olisi vastarinta suojajoukkovyöhykkeen kenttälinoitetuissa asemassa muodostunut paljon sitkeämmäksi, jos suojajoukot olisivat saaneet kenttäarmeijalta vielä enemmän tukea.

Sopimukseen Moskovassa ei päästy. Neuvostoliitto ei tinkinyt vaatimuksistaan ja pisimmälle mennyt tarjous omalta puoleltamme käsitti Inoon, Vammelsuuhun, Raivolaan ja Lintulaan rajoittuvan raja-alueen, Suomenlahden ulkosaaret, Suursaaresta tosin vain osan, sekä Kalastajasaarenon. 3.11. tapahtuneen neuvottelun päätteeksi Molotov sanoikin: "Me siviilit emme voi asialle enempää. Nyt on sotilaiden vuoro sanoa sanansa."

Jo 4 päivää aikaisemmin neuvottelijoiden, valtioneuvos Paasikiven ja tuomari Tannerin ollessa taas matkalla Moskovaan oli Moskovan radio 31.10. päättänyt julkisuuteen Neuvostoliiton vaatimukset. Se oli merkki siitä, että Suomen olisi pitänyt hyväksyä vaatimukset sellaisina tai neuvottelut katkeaisivat. Joku suurvalta olisi kutsunut neuvottelijansa kääntymään takaisin, mutta meillä oli mitä suurin halu päästä neuvotteluja jatkaen siedettävään sopimukseen, johon kaikesta huolimatta vielä yritettiin.

Neuvostolehdistö ja -radio alkoivat nyt kiivaan hyökkäyksen maattamme vastaan. Venäläisten joukkojen keskitykset, joita oli todettu jo aikaisemminkin, kiihtyivät, ja esim. siviililiikenne Muurmannin radalla pysäytettiin. Eri aselajeja käsittäviä rivistöjä marssi rajalle, ja autokuljetuksien todettiin valtavasti lisääntyneen. Tietöiden aiheuttamia ääniä kuultiin eri kohdista rajan takaa. Lentokoneiden rajanylitykset, joita oli tapahtunut jo YH:n alusta, tiheniivät. Sotilasjohto tulikin vakuuttuneeksi siitä, että sota tulee. Siviilipuolella, jopa hallituksessakin, oltiin optimistisempia. Evakuoidut palasivat koteihinsa, ja koulut alkoivat. Kohtalokkainta oli, ettei sotatarviketeollisuuden liikekannallepanoa suoritettu, vaikka tiedettiin puolustuksemme heikoimman kohdan olevan sotavälineiden ja -tarvikkeiden alalla.

26.11. Neuvostoliitto ilmoitti suomalaisten ampuneen ns. Mainilan laukaukset ja vaati joukkojemme vetämistä 20—25 km päähän rajasta. 28.11. se irtisanoi hyökkäämättömyyssopimuksen. 29.11. se katkaisi diplomaattisuhteet ja hyökkäsi Petsamoon. 30.11. alkoi sen hyökkäys kaikkialla rajojemme yli ilmavoimien pommittaessa Helsinkiä, Viipuria ja monia muita paikkakuntia. Sota oli alkanut.

Pitkä YH oli ollut Luojan lahja. Joukot olivat saavuttaneet kenttäkelpoisuuden ja hitsautuneet yksiköiksi ja joukko-osastoiksi. Puolustusasemat oli saatu kenttälinoitetuiksi ja tarjosivat tyydyttävää suojaa tykistöltä vastaan sekä tekivät mahdolliseksi torjua alituiset jalkaväen ja panssarivaunujen hyökkäykset puutteellisista ja alkeellisista torjuntavälineistä huolimatta.

Kun Heinjoen miehet lähtivät

S.A.-kuva

sotaan

Liikennettä Heinjoen kirkonkylässä YH:n aikana

SULO PASANEN

S.A.-kuva

Lotat ruoan valmistuksessa Heinjoen sk-talolla YH:n aikana

TÄSMÄLLEEN kaksikymmentäviisi vuotta takaperin pieni Suomi astui suurpolitiikan valokeilaan julistamalla liikekannallepanon. Kahdenkymmenen vuoden mittainen rauhantila oli täten päättynyt, kukaan ei vain aavistanut tuolloin, mitä seurauksia tapahtumalla tulisi olemaan.

Koko syyskesän ja syksyn 1939 olivat rajoillamme tapahtuneet selkkaukset antaneet ajattelevalle ihmiselle aihetta huolestumiseen. Mutta kun liikekannallepano (lkp.) sitten putosi pommina keskuuteemme, vain harvat vielä uskoivat sodan mahdollisuuteen. Kysymys oli vain suurimittaisesta harjoituksesta, sanottiin. Ikäänkuin ennakoivasti oli kesällä pidetty suuret sotaharjoitukset ja lkp:n katsottiin jollakin tavoin liittyvän niihin. Muutamat arvelivat kysymyksessä olevan pelkän voiman näytteen. Mikäli uhkaa tosiaan olisi, se kyllä väistyisi kohta, kun vihollinen näkee, miten ripeästi Suomen mies kutsun saatuaan lähtee liikkeelle.

Sadoittain oli mielipiteitä liikkeellä. Yksi uskoi yhtä, toinen toista ja huhujen virta oli ehtymätön. Niinpä oli meilläkin Heinjoen suojeluskunnan talossa ollut jos minkälaista istuntoa suurpolitiikan tiimoilta, epävirallista tietenkin, tupakan ja muun tarinan lomassa. Tähän puolihupaiseen jutusteluun iski sitten lkp:n pommi kuin maanjäristys.

Tämä tapahtui perjantaina lokakuun 6. päivän aamupuolella. Olin työssä paikan päällä, sisustin

viestivälinekaappia suojeluskunnan kansliassa, sahasin ja naulasin, ja siinä lomassa pidettiin tarinaa paikallis-päällikkö Esko Leinon kanssa. Olimme pakisseet sodista lukemattomat päivät, ja mitä pakistiin nyt aamu-puolena, oli jatkoa edellisiin. Jos meidän kimppuumme hyökätään, iskemme totisesti takaisin niin että tuntuu. Tällainen oli juttujemme pääasiallinen sisältö ja teema. Me iskemme, mutta vain, jos kimppuumme käydään.

Oli jo ollut puhetta syömään lähdöstä, kun ensi hälytys tuli puoli yhdentoista maissa. Puhelin soi. Esko otti kuulokkeen hymyillen vieläkin äskeiselle leuhkimiselleni. Mutta sitten näin, miten hymy katosi hänen piirteiltään. Hän otti eteensä puhelinsanomalomakkeen ja ryhtyi asiallisena toistamaan langan toisesta päästä saneltua käskyä:

"Puhelinta on tästä hetkestä lähtien ehdottomasti herkeämättä päivystettävä, loppu!"

Siinä se oli, mustaa valkoisella. Luin viestin vielä varmuudeksi. Sitten istahdin tupakalle ja pohtimaan, mitä mahdollisuuksia viestiin sisältyisi. Epäilemättä oli tilanne jälleen kiristynyt. Pari päivää sitten olin kesken puuhieni saanut kiivetä suojeluskunnan talon katolle pikakiväärin kanssa torjumaan rajan yli lentänyttä kaksimoottorista pommituskonetta. Se ei kylläkään tullut aivan kirkolle asti, mutta asemalla se kävi kallistamassa siipeään ja lukemassa asemakilvestä paikannimen. Eksynyt se kuulemma oli.

Kumpi meistä lähtee syömään ensin, vedimme pitkää tikkua. Minä voitin, mutta siinä kului aikaa jonkin verran, ja kun sitten ryhdyin tekemään lähtöä, puhelin soi uudelleen. Ja nyt tuli se sanoma, mikä sitten mullisti vuosikausiksi meidän kaikkien elämän. Eskon ilme muuttui vakavaksi hänen kuultuaan, mitä toisessa päässä sanottiin. Sitten seurasivat samat liikkeet kuin äskenkin: kuuloke vasempaan käteen, oikealla lomakevihko eteen, kynä käteen, ja samalla kun kynä alkoi piirtää kirjaimia paperiin, Esko toisti jokaisen kuulemansa sanan harvaan ja painavasti:

"Kaikki .. reserviläiset .. kutsuttava .. palvelukseen .. sanoman antoi .. vastaanotti .. loppu!"

Minä aloin pakata työkalujani ja lakaista pois tekemääni roskaa. Ei vaihdettu sanaakaan useaan minuuttiin. Sitten Esko laukaisi tilanteen huomauttamalla tyyliinsä sopivalla tavalla:

"Taidetaankin syödä vasta ensi viikolla!"

Minä sain siis kunnian suorittaa ensimmäisen hälytyksen. Puin ylleni reserviläispukuni sillä välin, kun Esko suoritti välttämättömiä valmistelujaan. Vasta sen jälkeen sain virallisen käskyn hälyttää paikalle päälähetin, ja tämä tärkeä herra oli Kalle Taponen, Toimelan Kalle kotoisemmalta nimeltään. Otin Eskon pyörän ja ajoin Toimelaan, ehkä puolen kilometrin päähän. Kalle oli syömässä perheensä kanssa. Julistin asiani ja palasin talolle. Kalle saapui minuuttia myöhemmin ja niin alkoi liikekannallepanokoneisto pyöriä Heinjoen osalta. Päälähetti kutsui paikalle muut lähetit, ja kukin heistä sai tehtäväkseen hälyttää yhden kyläkunnan. Lähetit painuivat taipaleilleen polkupyörillä. Kului tunti, alun toistakin, ja sitten alkoivat miehet saapua kuumissaan ja huohottaen. Heitä lappoi paikalle usean tunnin ajan, kauimpana asuvat viimeisinä, jokseenkin tarkalleen aikamääräisesti sitä mukaa, miten pian kukin mies oli viestin saanut ja kuinka kaukana asui.

Kansliaan muodostettiin lkp-toimisto. Noposen Masa, sotilasohjaaja, otti komennon käsiinsä. Minä sain käskyn ryhtyä tyhjentämään varastoja ajoneuvoihin sitä mukaa kun niitä saapui, sillä myöskin hevoset ja rattaat olivat saaneet lkp-määräyksen: hevonen talosta, kaksi parhaasta. Vanhat isännät yleensä olivat omakohtaisesti mukana ajomiehinä. Määräykseen kuului ajoneuvojen luovutus Pölläkkälässä, joka oli kokoontumispaikkana alueen reserviläisille. Pian kuhisi suojeluskunnan talon seutu miestä ja hevosta. Niihin aikoihin alkoivat sotilaspöytäkirjat Viipurissa valmistua, ja lähetit huristivat moottoripyörillä tuomassa mieskohtaisia käskyjä nipuittain.

Heinjoella oli runsaasti varus- ynnä muita varastoja. Muun muassa oli Ukkolan tilan varastossa neljä tykkiä tyyppimerkinnältään 76 Lk/02. Rottapyssyiksi niitä kotikielellä kutsuttiin. Muistan, että myöhemmin talvipakkasella, kun tykkien jarruneste jäykistyi eikä putki aamun ensimmäisen laukauksen jälkeen kyllin nopeasti palautunut alkuasemaansa, miehet, joilla oli kiire jatkaa tulitusta, lykkäsivät putkea hartiavoimin haukkuen "pyssyään" kaikilla mahdollisilla nimityksillä.

On mainittava, että Äyräpään sk.alueella, johon Heinjoki kuului, suoritettiin koko Viipurin sk.piirin tykistökoetus aluepäällikön, majuri Lauri Vaheen asiallisesti johtamana.

S.A.-kuva

Liikennettä Heinjoen tiellä

S.A.-kuva

Sotamiehet keittäjän apuna Heinjoella YH:n aikana

Illan hämärtyessä aloitin varusvaraston tyhjentämisen. Se sijaitsi kanttori Nikkasan virkatalon ulkorakennuksessa. Kypäriä, huopia, asepujuja, kiväärinpatruunoita, jalkineita, suksia. Iskin hajalleen muutamia patruunalaatikoita, koska poikaosaston pojat ja vanhemmat kotirintamalle jäävät miehet potivat patruunapulaa, ja jaoin ilman erikoista käskyä niitä jokaiselle. Tämä oli eräs suosikkiaseman tarjoama etu. Myöhemmin Pölläkkälästä lähdettäessä, kun pkyryhmällämme oli oma ajoneuvo ja hevonen, me hamstrasimme niin kauheasti samaisia patruunoita, etteivät eväät enää kuormaamme mahtuneet. Mutta selaista on sotapsykoosi parhaimmillaan.

Tykkivarastolla tein toisen erikoistempun. Kun Sintosen vanha Jussi jahkaili tykkiä rattaiden perään köyttäessään, ettei tullut köyttä mukaan tarpeeksi, otin ja kirjoitin osuuskaupalle pakkoluovutuskuitin köydestä.

— Pistä tupakkaa kanssa, sitäkään ei ole liiaksi, Jussi sanoi ja minä lisäsin protokollaan: yksi puntti Saimaa-tupakkaa.

Tavarat tulivat, liekö Heinjoen osuuskauppa sittemmin koskaan saanut tasavallan armeijalta suoritusta pakkoluovutuksesta? Tämä lieneekin ainoa tapaus laatuaan, jolloin minunkin nimelläni oli jotakin merkitystä. Köysi ja tupakat jaettiin tasan ukkojen kesken, ja niin lähtivät tykit vuorostaan vierimään kohti Pölläkkälää ja sotaa.

Seisoin mietteissäni kirkonmäellä viimeisen kuorman kadottua pimeään. Yö oli lauhkea, pimeä kuin terva ja täynnä salaperäisiä ääniä. Yhtäkään valopilkkaa ei näkynyt, sillä rinnan lkp:n kanssa oli astu-

nut voimaan aikaisemmista sodista tuntematon käsite: pimennys, ja sitä oli ainakin kirkonkylässä noudatettu tarkasti.

Pimeästä kantautui vaimeaa jatkuvan liikenteen kohua. Iso tie kilometrin päässä tuntui ähkyvän ylikuormituksesta, mutta myöskin kaikilla sivuteillä, jotka tulivat metsien kätköistä rintamaille, tuntui olevan liikennettä. Miehiä jalkaisin ja polkupyörillä, autoja himmennetyin valoin, ratisevia rattaita, kaikilla sama päämäärä: Pölläkkälä ja sen jälkeen raja, mutta tätä viimeksi mainittuahan me emme vielä sillä hetkellä tienneet.

Miehet saapuivat ylipäänsä millään tavoin nurisematta, vaikka jotkut hätäisemmät lähtivät matkaan kesken aterian. Syystyöt oli yleensä ehditty tehdä, siispä oli aikaa pieneen huviinkin ja huvina tätä liikekannallepanoa aluksi pidettiin. Se oli ikäänkuin jatkoa syyskesän suurille sotaharjoituksille, joita itse Mannerheim oli ollut seuraamassa. Minäkin seisoin rivin uloimmassa päässä aluepäällikön, sotilasohjaajien ja pienempien viskaalien kanssa, kun marsalkka kätelti Heinjoen sotilashierarkiaa, mutta jäin ilman historiallista kämmentä. Sen sijaan näin vähän myöhemmin, kun marskilta ammuttiin tykin paukkupanoksella lakki päästä.

Nyt oli kumminkin jotakin nimetöntä uhkaa tässä pimeäänpäin käydyssä liikenteessä. Se ei suorastaan kammottanut, panipahan vain ihmisen miettimään, miksi ja minkä tähden?

Miehet tulivat ja lähtivät saatuaan lkp-korttinsa ja kyllin suuren ryhmän tuttuja ympärilleen. Heitä lähti ryhmittäin suuntana Pölläkkälä. Maantiellä jot-

Tie Pölläkkälään

S.A.-kuva

kut lauloivat keventääkseen marssiaan. Suuri, yllättävä ja juuri yllättävyydessään sitäkin tervetullempi seikkailu oli alkanut. Miehet ovat aina verrattavissa poikiin, sen vuoksi sotaleikit niin kovasti viehättävätkin miehistä mieltä, ei niinkään itse asiana kuin keinona päästä laillisella tekosyillä vähäksi aikaa irti perheen kahleista.

Tämä oli lomaseikkailu jolta aiottiin palailta takaisin muutaman päivän perästä. Kunhan käväistäisiin Pölläkkälässä tai vaikkapa rajalla asti, ei silläkään suurta väliä ollut, tulisi käsky lkp:n purkamiseen, niin yleensä uskottiin. Sodan mahdollisuuden ei uskonut kukaan. Pessimistisinkin pasifisti uskoi pelkän voiman näytteen riittävän viholliselle, joka tarkkaili rajan takana.

Tällaiselta tuntui tausta Heinjoen osalta. Uhkaan oli totuttu vuosisatojen aikana. Kannaksen kansa oli kasvanut alituisen uhkan ja sodanvaaran alaisena, sodat olivat jyränneet kotiseutuja, lahjoitusmaa-aikojen ruoskan viuhinan muistivat useimmat vanhukset ja tarinoiden ansiosta nuoremmatkin. Mitään uutta ei siis ollut loppujen lopuksi tällainen liikekannallepano. Ruotsi ja Venäjä olivat vuoron jälkeen verottaneet kannakselaista mies-sukua. Täältä oli lähdetty suuremmitta itkuitta tappeluksiin saksojen maalle ja Konstantinopoliin asti, mitä nyt niiden rinnalla yksi edestakainen matka rajalle olisi.

— Älkää nyt pitkään muniko, kerkiätte räppiäisiin, jos lähdette vielä tänä yönä perässä, sanoi joku ja toinen lisäsi:

— Nahkurin orsilla tavataan, hei vaan!

Aamun vihdoin hämärtyessä sain minäkin korttini.

Se tuli viimeisten joukossa. Ja niin meillä oli muista poiketen tilaisuus hyvästellä kotiseutua katsein Kurvilan Aholan mäeltä käsin. Topi Sintonen, Latun Emppu, Hyytiäisen poikia kaksikin Hentulasta ja muutama muu kuului minun seurueeseeni, kun lähdimme. Tiellä pistimme lauluksi, ettei vetäisi kaikesta huolimatta mieltä apeaksi. Kyllä useampi kuin yksi myönsi jo silloin aavistelleensa, että lähtö saattaisi olla viimeinen siihen suuntaan, mutta vielä silloin ei kehdattu tunnustaa tällaisia asioita hyvällekään kaverille. Eikä vielä niinkään myöhään kuin marraskuun viimeisen päivän aamuna Valkjärven Veikkolassa, kun emäntä aamulypsyltä palattuaan napsautti valon keittiöön, missä pk-ryhmä nukkui, ja sanoi rajalla kovasti ammuttavan.

— Ainahan rajoilla ammutaan, sanoi joku, mutta sitten sammui sähkö ja nyt nähtiin ikkunasta, kuinka rajan taivas leimusi punaisena. Se väri tulisi olemaan pitkän aikaa Kannaksen yövärinä ja aikanaan, kun sota saavutti Heinjoen maisemat, taivas värjäytyi punaiseksi senkin yllä.

Sodan verona maksoi Heinjoki kuusikymmentäkaksi parasta miestä ja kaksi lottaa. Ja noin kolmesataa kantaa sodan merkkejä kehossaan. Ei niinkään huono saavutus, kuten entinen majuri sanoi luetellessaan kaatuneitaan.

Heinjokea ei meillä enää ole, kansa vain on jäljellä, kyntää, kylvää ja uskoo huomiseen, kuten kunnan ihmisten tuleekin. Terveiset vaan sinne Karkkilaan, Pyhäjärvelle, Pusulaan, Sammattiin ja kymmenen muuhun paikkaan.

Taistelussa panssareita vastaan

Venäläinen
panssari palaa
Ilmeen suunnalla 2.8.
1941

S.A.-kuv.

VILHO LAMPAINEN

ELOKUUN alussa 1941 syttyivät kiivaat sotatoimet Karjalan kannaksen itäisellä rintamanpuoliskolla. Niinpä ryhdyttiin lujaan hyökkäykseen Ilmeen suunnalla 18.D:n kaistalla. JR 49:n pataljoona, jonka mukana olin panssarintorjuntamiehenä, oli 5.8. etenemässä Rautjärveltä käsin Ilmeen kirkonkylää kohden, kun sen komentaja sai ylempää sotaisen suullisen käskyn:
— Vihollinen asemissa 600 metrin päässä, olkaa hyvä! Tavoitteena Ilmeen tienristeys.

Kun etenemisemme jatkui keskipäivällä maantien kahta puolta, sai kärkipartio jälleen kosketuksen viholliseen. Tästä johtui heti käsky:

— Panssarintorjunta eteen! — Nuo sanat jäivät tuolta päivältä meille miehille ikuisiksi muistoksi.

JR 49:n komentaja, everstiluutnantti I. Järvinen esikuntineen taistelun aikana 2.8.1941

Panssaritorjuntakivääri ampuu

Levittäydyimme erään laajan aukean reunassa pitkään ketjuun ja aloimme työntyä aukeamalle. Vihollinen oli kuitenkin varuillaan ja avasi kiivaan tulen. Poikia haavoittui, jokunen lienee kaatunutkin. Noposen Ristonkin näin makaavan ojassa saatuaan sirpaleesta naarmun selkäänsä. Samassa kuului huuto:

— Vasen sivusta murtuu!

Kauempana vasemmalla olevassa metsikössä tuntui ketjuun syntyneen jonkinlainen aukko ja tämä uhkasi aiheuttaa sekasorron. Eräät hermostuneet miehet alkoivat jo aukeallakin vetääntyä takaisin pitkän heinikon suojassa tietä kohden, kun joku kylmäpäinen luutnantti, joka oli lohkostaan vastuussa, palautti järjestyksen. Pistooli kourassa seisten hän huusi:

— Jos tästä yksikään mies yrittää tulla yli, niin minä ammun!

Uhkaus tehoi, ja vielä enemmän lienee vaikuttanut tuon pelottoman upseerin esiintyminen itsestään piittaamattomana ankarassa kivääri- ja kranaattitulessa. Yksi toisensa jälkeen alkoivat vauhkoutuneet miehet palata takaisin paikoilleen. Kohta kun järjestyks oli saatu palautetuksi, alkoi mäen takaa vihollisen puolelta kuulua moottorin ääntä ja pian ajoikin sieltä hyökkäysvaunu ketjumme eteen. Eikä aikaakaan, kun ilmestyi toinenkin.

Olimme sotamies Tirrosen kanssa asemissa vanhan metsäojan suojassa. Tirrosen Kalle tempaisi heti kasa-

laketjun viereen ja räjähti siinä, mutta tulitus vau-
nusta ei vaiennut. Ammuimme molemmat kivääreil-
lämme minkä ennätimme, mutta eihän silläkään mi-
tään vaikutusta ollut.

Iltapäivällä haavoittui lähelläni sotamies Laukka-
nen vaikeasti hyökkäysvaunun ampumasta kranaatin-
sirpaleesta. Hänen alkaessaan valittaa lähdin erään
toverini kanssa miestä auttamaan, koska lääkintämie-
hiä ei ollut lähettyvillä. Menimme suuren koivun luo,
jonka vieressä haavoittunut makasi suoja-asemassaan,
teimme puun oksista parit ja yritimme nostaa miestä
niille.

— Koskee, koskee kovasti, kuului valittava ääni.

Sotilaan velvollisuus avutonta toveriaan kohtaan ja
lähimmäisenrakkaus pakottivat meidät kaikesta huoli-
matta toimimaan, jos kohta mitä varovaisimmin, ja
ryhdyimme kantamaan haavoittunutta kohden sidonta-
paikkaa. Kun sitten kranaatteja alkoi putoilla muu-
taman kymmenen metrin päähän, jätimme hänet het-
keksi ja suojauduimme ojan pohjalle. Vain muutaman

Panssarintorjuntamiehiä etenemässä
ns. norsupyssyineen

— Sano siellä Juvan Kiiskilän kylässä minun vai-
molleni ja pienelle pojalleni, että isä meni Jumalaan
turvaten ikuisuuteen ajallista isänmaataan puolus-
taessaan.

Kohta tämän jälkeen tulivat paikalle lääkintämiehet
ja ottivat haavoittuneen huostaansa. Kuulin sitten il-
lalla, että sotamies Laukkanen nukkui ikuisen uneen
sidontapaikalla.

Palasimme takaisin asemeimme. Toinen mainituista
hyökkäysvaunuista löysi pian matkansa päin. Jouk-
kueemme johtaja, nuori vänrikki Hotti, sai siihen
pst.kiväärillä osuman ja vaunu leimahti tuleen. Kaksi
vihollisotilasta meni mukana, mutta kolmannen on-
nistui metsän suojassa ryömiä omiensa luo.

Toinen hyökkäysvaunuista taas ajoi ketjun läpi
suoraan panssarintorjunta-aseiden eteen ja tuhoutui
siinä täydelleen.

Elokuinen ilta oli laskeutunut taistelulentän ylle,
kun sekavin tuntein muistelin päivän tapahtumia ase-

S.A.-kuva

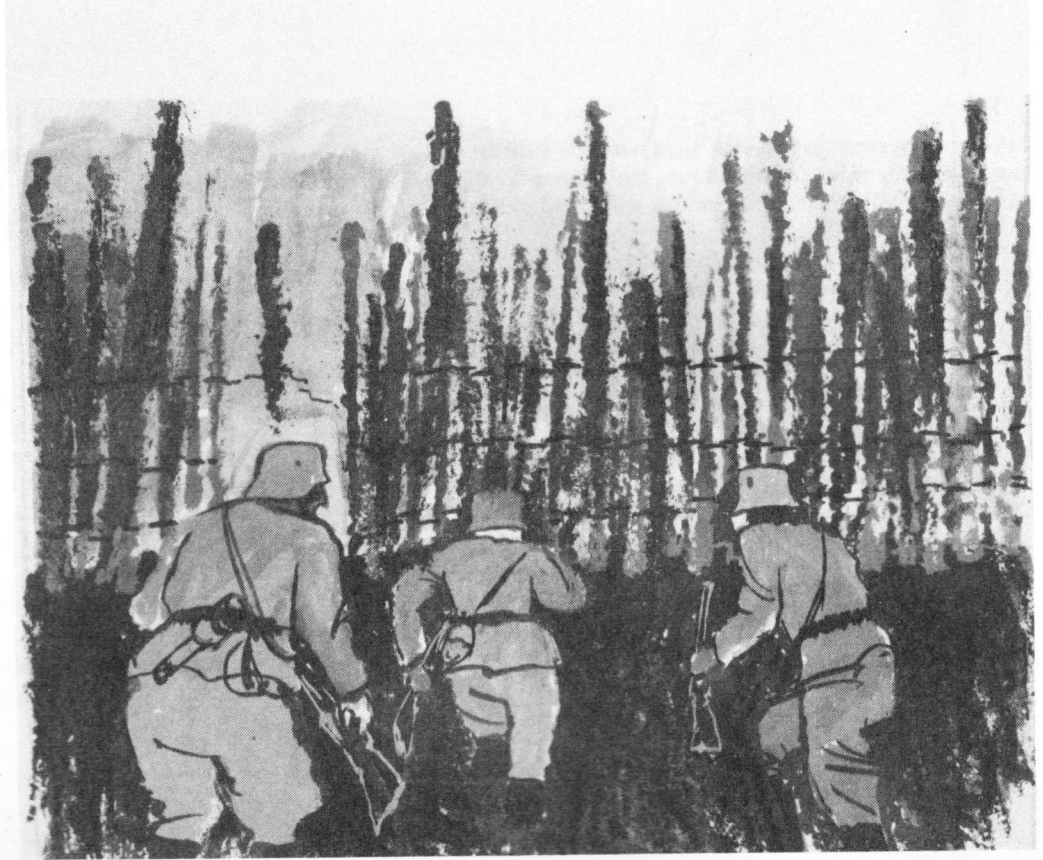

askeleen otettuani häpesin sentään itseäni, sillä eihän
saa olla niin raukkamainen, että jättää hädässä olevan
aseveljensä. Käännyin ympäri, niin teki toinenkin kan-
taja, ja taas lähdimme eteenpäin.

Haavoittuneella olivat molemmat jalat miltei irti
ruumiista ja verenvuoto oli ankara. Laittamamme pie-
net siteet eivät enää lainkaan auttaneet ja enempiä
emme voineet tehdä. Näin kalpeat kasvot ja totesin,
että hän on pian kulkenut sen tien päähän, jossa ei
enää ole sotaa eikä taisteluja. Surujen ja kärsimysten
maa jäisi häneltä pian unholaan. Sanoinkin hänelle,
että sinun matkasi taitaa täällä ajassa pian päättyä ja
mitä terveisiä voisin viedä hänen kotiinsa, jos minun
matkani onnellisesti jatkuisi vielä sodan päätyttyäkin.

massani vanhan ränsistyneen puuaidan suojassa, johon
jäin yöä viettämään. Luokseni saapui vanha lapsuus-
toverini vänrikki Vesterinen, jonka kanssa keskuste-
limme sodan kauheuksista ja siitä, kuinka toisenlaista
olisi kyntää peltoja Kanneljärvellä. Sinne emme kum-
pikaan enää päässeet kuin hetkeksi, ja nyt olemme,
naapurien pojat, kaukana toisistamme.

Nykyisen kotiseutuni Imatrankosken sillalta kat-
selen usein nopeasti ohikiitävää virtaa ja mieleeni tu-
lee, miten nopeasti elämäkin kiittää ohii. Taakse jää-
nyttä elämääkin muistelen. Vieläkin muistan tuon
raskaan elokuun päivän 1941. Mieleeni palaavat omat
raskaat kokemukseni kuin myös toisten ilot ja surut,
joihin kaikki yhdessä otimme osaa.

TUURE ROSSI

VÄIJYTYS

S.A-kuva

OLI heinäkuu 1941. Pataljoonamme, II/JR 15, oli saanut tehtäväkseen vallata vihollisen hallussa Simpeleellä olevan Lamminkylän. Valtauksen tarkoituksena oli parantaa omia asemiamme ennen yleishyökkäystä.

Hellepäiviä oli ollut jatkuvasti, ja metsäpalot tekivät savullaan ilman tukahduttavaksi hengittäää. Aamulla 24. päivänä, mikäli päivämäärän nyt aivan tarkalleen muistan, alkoi pataljoonamme edetä kohti rajalinjaa. Olin mukana jääkärijoukkueessa. Etenimme avoimeksi raivatun rajalinjan yli vihollisen puolelle, niinsanotulle ei-kenenkään-maalle.

Saavutimme ensimmäisen vihollisen rakentaman esteen, joka oli siitä kummallinen, että se oli rakennettu useiden metrien pituisista, toinen toisessaan kiinni olevista puunrungoista. Tätä aitaa, joka jatkui ties kuinka pitkälle, nimitimme kana-aidaksi, koska naapuri oli eristäytynyt meistä tällaisella aidalla, ettemme pääsisi heidän ryytimaitaan sotkemaan.

Etenimme jonossa kana-aidassa olevan aukon kautta kohti tavoitettamme. Vihollinen ei vielä tässä vaiheessa ilmaissut olemassaoloaan. Polun viereen oli kuitenkin laitettu meitä varten ansa, kenttäpuhelimien näköinen ansamiina, josta saimme varoituksen edestäpäin: että eipäs kosketa siihen! Pian kuului muutakin. Jo räjähtivät ensimmäiset laukaukset, ja eteen pyydettiin lääkintämiehiä. Sieltä tuotiin nyt ensimmäistä haavoittunutta paareilla. Muutama kranaatti räjähti sivustassamme, oli alkanut tosi koitos. Vihollinen ei aikoonutkaan ilman taistelua perääntyä eikä antaa meille tietä.

Etenimme pitkin metsää taisteluryhmityksessä Lam-

minkylää kohti, kun vihollinen avasi tulen edestäpäin meitä vastaan. Arvasimme tästä, että tavoite jäisi saavuttamatta ilman raskaita tappioita. Tulikin käsky vetääntyä takaisin linjoillemme, kun eteenpäin ei kerran päästy. Aloimme perääntyä sankassa metsässä takaisin lähtöasemiimme. Pataljoonan komentaja sai sydänkohtauksen ja joutui pois pelistä.

Saavuimme ensin jonkin matkan päässä olevan kukkulan luokse. Silloin sieltä harjanteelta rävähtivät konetuliaseet soimaan, sillä vihollinen oli järjestänyt meille väijytyksen. Onneksemme se avasi tulen hiukan liian myöhään, sillä ehdimme juuri erääseen kuolleeseen kulmaan. Tappiomme olisivat muuten olleetkin raskaat. Tuupertuihan siinä kyllä miehiä maahan luotien lävistäminä, ja toiset takertuivat haavoittuneina piikkilanka-aitaan. Tuli oli hurjanmoinen, sillä kukkulalla oli useampia konetuliaseita.

Minäkin pääsin kuolleeseen kulmaan ja painoin pääni turpeeseen, kun puunoksat yläpuolellani katkeilivat luotisuihkuista. Hermot pingoittuneina odotimme, miten tästä selvitään ja tavoittaako luotisuihku meidätkin. Vierelläni oleva aseveikko alkoi hermoilla ja huusi: 'Älkää ampuko, täällä on meikaläisiä!' Väärinkäsitys johtui kai luulosta, että oma sivustavarmistuksemme olisi erehtynyt tulittamaan meitä. Sanoin miehelle, että ne ovat vihollisia, paina pääsi vain samalleeseen!

Pakokauhu valtasi osan pataljoonasta ja se oli ymmärrettävääkin tällaisessa kärjistyneessä tilanteessa, koska olimme vielä vihreitä ja kuumia poikia näin

Valmistautuminen hyökkäykseen oman esteen takana

S.A.-kuva

◀ Pioneerit poistavat esteitä ennen hyökkäystä

Toistelu riehui kukkulan juurella olevassa estemaastossa

S.A.-kuva

Hyökkäys jatkui Simpeleen rintamalla Änkilänsalossa

sodan alussa. Olihan meitä osa Talvisodan veteraanejakin mukana tässä leikissä, mutta saattaa tällainen ottaa vanhankin hermoille.

Pataljoonamme konekiväärikomppanian päällikkö pelasti tilanteen. Hän ryhtyi järjestämään vastaiskua kukkulalle ja sai toiminnallaan asiat järjestykseen. Osa pataljoonastamme hajaantui ja vetäytyi kohti linjojamme. Tuli lakkasi kukkulalta, kun vihollinen perääntyi sieltä saarroituksen pelosta.

Luokseni tuli eräs toveri, oikea suomalaisen sotilaan perikuva, konepistooli kainalossa. Hän tuumasi minulle, että lähtisin mukaan, koska olimme saarroksissa. Hän tietäisi, minkä kautta pääsisimme omille linjoillemme. Sanoin, että vielä on parempi katsoa kuin katua ja jäin paikalleni. Tapasin hänet myöhemmin yleishyökkäyksen aikana vaikeasti haavoittuneena.

Tässä vaiheessa tuli etemme kysymys, saisimmeko haavoittuneet ja kaatuneet viedyiksi pois omille linjoillemme, kun tilanne oli vielä kriittillinen ja pataljoona hajallaan. Niin sitten kävikin, ettemme kaatuneita aseveljiä voineet vielä tuoda pois epäselvän tilanteen takia.

Sain tehtäväkseni erään toverini kanssa lähteä hakemaan lisää lääkitämiä ja paareja taistelupaikallamme, kun emme saaneet yhteyttä puhelimella taakse omille linjoillemme, vihollisen partioiden katkottua puhelintapsit poikki. Menimme hanhenmarssissa pitkän polkua, jonka kautta joku aika sitten olimme tulleet. Kuumuus lisääntyi, sillä aurinko paistoi täydeltä terältä. Hiki valui kasvoillamme ja suuta kuivasi, kun emme olleet varanneet vettä mukaamme. Oli siinä

S.A.-kuva

polun varressa sentään pieni vesilätäkkö, jossa oli vihreä lima päällä. Kädellä työnsin liman sivuun, ja siitä hörppäsimme suurimpaan janoomme, taisi siinä tulla mukana muutakin kuin puhdasta vettä, ainakin lätäkkö oli sen näköinen. Niin pääsimme vihdoinkin omille linjoillemme, josta heti lähti lääkintämiehiä viemään paareja haavoittuneille.

Reservivoimia oli tällä välin hälytetty rajalinjalle varmistukseen siltä varalta, että vihollinen olisi suuremmin voimin lähtenyt peräämme ja ryhtynyt ylittämään rajaa. Se tyytyi kuitenkin vain lentokoneista käsin polttelemaan taloja, joita oli pitkin rajanpintaa.

Divisioonan komentaja, eversti N. Hersalo oli tullut lähelle rajaa seuraamaan hyökkäystämme. Hän ei tunnustanut olevan oikein tyytyväinen operaatioomme, mutta sotaahan käydään vaihtelevalla menestyksellä, puolin ja toisin on tappioita. Tästä hölmön tölmäyksestä kylä keskusteltiin paljon jälkeenpäin sekä miehistön kesken että myöskin komentoportaassa.

Kun myöhemmin yleishyökkäyksemme oli pyyhkäisyt näidenkin seutujen yli, kaatuneemme löytyivät sammalilla peitettynä sen kukkulan juurelta, johon olivat jääneet. Vihollinen oli kunnioittanut vainajia, koska oli jokaisen kaatuneen kohdalle pystyttänyt kepin ja siihen ripustanut kaatuneen aseveljen tuntulevyn. Jalkineet oli kaikilta kaatuneilta viety pois, eivätkä he niitä enää tarvinneetkaan. Tehtävä oli heidän kohdallaan loppuun suoritettu. Me jäljelle jääneet jatkoimme eteenpäin.

Soutamalla sodassa

EINO SUMMA

TAAKSE jäänyttä elämää olivat 4.D:aan kuuluvalla Jalkaväkirykmentti 5:lle voitokkaat, värikkäät ja rohkeat Karjalan kannaksen taistelut sen jälkeen kun rykmentti oli syksyllä 1941 saapunut Patojärven maastoon, itärajamme toiselle puolelle. Sellaisia olivat myöskin muistoihin tallettuneet tapahtumat, iskut Viipurin kaukaisille selustayhteyksille, Säiniön ja Honkaniemen asemien valtauksat sekä Sommeen ja Porlammien mittavat mottitaistelut. Oli saatu itseluottamusta, parannettu jv-aseistusta vihollisen mainioilla puoliamatomaattikivääreillä sekä päästy voitonmakuun, kun jälleen — ties monennenko kerran — vihollisemme asetti etenemisellemme tehokkaan sulun Patojärven järvikapeikkoisessa maastossa. Yhtä monennen kerran lepäsi komentajiemme harteilla ratkaisujen suuri vastuu: tuloksellinen solmun aukaiseminen pätevin keinoin.

Vihollisen asemia ja aseistusta tiedustelevien tunnusteluuntoisten hyökkäilyjen kestäessä tehtiin havainto, että divisioonamme vasempaan saumaan oli jäänyt aukko, miehittämätön järvikannas. Sen miehittäjäksi määräsi komentajamme, eversti A. Paasonen vänrikki Tainan johtaman jääkärijoukkueen.

Tehtävä oli kiireellinen ja ehkä pitkäaikainenkin, jonka vuoksi oli varustauduttava runsaalla muonasekä patruunamäärällä erillistä sodankäyntiä varten. Yhteyden säilyttämiseksi määrättiin mukaamme radiopuhelin asiantuntijoineen. Kun matkaa kannaksen alkupäähän kertyi kuutisen kilometriä ja sen läheisyy-

S.A.-kuva

teen johti ajokelpoinen hevostie, pakkasimme varusteet, teltat ja reput ajopeleihin, joita hoitelivat uskolliset ajomiehemme Frimodig ja Mättö. Se lysti oli kuitenkin varsin lyhytaikainen, sillä pian vaelsimme ähisten sypipimeässä metsässä risukoita ja veteliköitä katkerasti manaillen.

Kolmisen kilometriä kompuroituamme pysäköimme jonnekin järvikannaksen alkupään keskivaiheille, ja sataa tihuutellessa ryhdyimme vähin äänin pystyttelemään telttojamme. Eksymisen välttämiseksi asetimme parivartion telttojen välittömään läheisyyteen, ja toivossa, että vihollisen miehitys kannaksella sijaitsisi mahdollisimman kaukana leiristämme, nukahdimme turvallisimmiin mielin virkistävään uneen.

Jo aamuvarhaisella oli leirimme taas jalkeilla. Vierasta, pimeyden kätkenyttä maastoa uteliaana tarkasteltiin. Leirimme vartiointia tehostettiin siirtämällä toinen vartio etuoikealle kuuloetäisyyden päähän ja toinen etuvasemmalle oletettua vihollista kohti. Mitään erikoista ei yön kuluessa ollut havaittu. Aamukahvien poristessa tarkistimme kartalta asemamme, tiedotimme "titarien" asiantuntemuksella tilanteemme radiolla rykmenttiin ja saimme kehoituksen ottaa kosketus viholliseen.

Kartta osoitti kannaksen olevan n. 2,5 km pituisen ja enintään n. kilometrin levyisen. Sen oikealla puolella oli Patojärvi, jonka meidän puoleiseen rantaan ulottui samanniminen kylä. Kannaksen vihollisen puoleisessa päässä, ennen kannaksen päättymistä oli kapeikko, jonka arvelimme olevan miehitetyn ja joukkojen majoituksen sijaitsevan niemekkeen taloryhmässä. Kaksi viiden miehen partiota sonnustautui hankki-

Jääkärien hyökkäys menestyi savuverhoa käyttäen

maan vahvistusta päätelmillemme siten, että toinen etenisi kannaksen oikeaa, toinen sen vasenta laitaa pitkin. Vapaaehtoisista ei ollut puutetta.

Rattoisasti kopisivat oikealla etenevän partiomme askeleet aamupakkasen kohmettamalla poluntapaisella. Tiheä kuusikko vaihtui harvakkoksi männiköksi ja maaston kohoamisen vuoksi rantapengermä jyrkkeni jyrkkenemistään. Vedessä rantaviivaa myötäilevä hopeanhohtoinen yö herätti uteliaisuutemme. Tarkastus osoitti sen läpileikkaukseksi Patojärven kaloista, jotka tykistön osumien tappamina olivat tuulen mukana painautuneet pitkin rantaviivaa. Siinä oli keittoaineiksi suurista hauenvonkaleista ahvensirreihin saakka. Päätimmekin palatessamme järjestää pojille yllätyksen roikottamalla suurimmat sekä lajissaan parhaimmat kalat leirille selittäen vihollistemme muuttuneen tämännäköisiksi.

Seuranamme hupaisat aatokset saavutimme ranta- maaston korkeimman lakipisteen. Eteemme avautui uusi kiehtova näköala. Olimme päätyneet jyrkkäpenkeisen niemen kärkeen. Vasemmalle avautui katseiltamme piilossa ollut leppoisa tynni lahti. Maisema oli mieliinpainuvan kaunis. Yhtäkkiä vaistomme herkistyivät. Salaperäisen tynni tummasävyinen lahti ikäänkuin enteili vaaraa. Se oli tuo kuudes aisti, joka tulee jostakin ja yllättää. Se yllättää metsästäjänkin herkistymään valppaaksi juuri sillä hetkellä, kun piilossa ollut riista aikoo syöksyä pakoon. Se oli nytkin erehtymätön. Lahdella, suoraan alapuolellamme tapah-

tui jotakin. Korkea niemeke loi kauas lahdelle ulottuvan synkän varjon, mutta selvästi oli tyyni vedenpinta rikkoonnut, ja siinä sen aiheuttajakin oli. Vasemmalle, kohti lahden pohjukkaa lipui hiljalleen soutuvene. Sen tulosuunta oli takaviistoon oikealta, missä sijaitsi kylä järven toisella puolella. Kylän sekä sen miehityksen olimme havainneet, mutta uskoneet sen olevan omiemme puolella, osaamatta varoa liikkeitämme huutoetäisyyden päässä askaroivilta asukkailta. Mutta ominaanpa hekin tuntuivat meitä pitäneen, koska eivät vähääkään olleet kiinnostuneita hiippailustamme. Tajusimme, että joukkueemme leiri oli omien voimien tasalla, mutta itse olimme toista kilometriä vihollisen selustassa.

Jopa heräsimme. Uusi äkillisesti syntynyt tilanne antoi olemassaolollemme kutittelevaa viehätystä. Kerrassaan työlästä oli hillitä hermojamme, sillä veneen lastina oli toistakymmentä vihertävissä puseroissa olevaa suikkapäättä.

Selvää oli, että vene oli viemässä varmistukselleen muonaa sekä vaihtomiehistöä. Mutta uskalsivatpa riskeerata, kun ei kuljetuksen ajaksi oltu järjestetty niemekkeelle vartiointia. Kannas lienee tullut heille jo tutuksi vaarattomuudestaan, tarjoten pelkästään kaivattua lepoa ja virkistystä vuorollaan, mutta nyt tuli lehti kääntymään. Hidasliikkeinen vene oli paras opastajamme oikeaan paikkaan, ja niin alkoi rantapusikkojen suojassa jännittävä etenemisemme, jonka mukautimme veneen vauhtiin.

S. A. kuva

Jääkärit hyökkäämässä Patojärven maastossa

Lähestyminen ylläkköasemaan onnistui. Asetuimme pienelle harjanteelle suurten kivien suojaan. Vihollisia ei mikään näyttänyt huolestuttavan vähääkään. Huolettomuus ja finskipoikien aliarvioiminen alkoi poikiamme ärsyttää, joten oli aika ryhtyä kurinpalautusharjoituksiin. Herkästi ja kuuliaisesti käynnistyivätkin Suomi-konepistoolimme, sillä nyt oli julkisen esiintymisen hetki koittanut. Kiireisen hätäinen tuloksien tarkastus antoi tulokseksi entisen lukumäärämme. Odottelematta vihollisemme vastatoimenpiteitä olimmekin jo paluumatkalla kuin poikavuosina pakoon pötkittäessä.

Jo kuului toisen partiommekin suunnasta kiukkui-

sia konepistoolin pärtelyjä sekä jonkin aikaa hajanaista ammuntaa. Pojat olivat jälkeinpäin kerrassaan kiukkuisia. Kertoivat tulleen yllätetyiksi jouduttuaan vihollisen varmistusvyöhykkeen toiselle puolelle kenenkään häiritsemättä. Ojantapaisiin painautuneina olivat he sitten tapahtumaa seurailleet, kunnes paluumaasto oli vapaampi ja vihollisen lähimpien vartioiden kanssa aseelliset tervehdykset vaihdettuaan hipsineet omalle puolelle hajanaisen saattoammunnan hätyyttäminä.

Kun vastapelurimme ei tuntenut kiinnostusta vastavuroisuuteen, pysyi sen sekä leirimme välinen kannas omassa yksityisessä käytössämme. Innokkaita onnensa koettajia riitti keskuudestamme alituisen. He kävivät kapeikon miehittäjiä kiusaamassa ja hännäämässä. Eräänä aamuna saimme kokea murheen, sillä vihollinen oli kadonnut. Myöskin taloryhmä oli tyhjennetty. Taisivat suuttua leikistä, aprikoimme ja havaintomme tiedotettiin radiolla esikuntaamme. Uusi määräys oli lyhyt ja selvä: etenette siksi, kunnes saatte jälleen kosketuksen viholliseen. Tarkastelimme maisemia kartalta ja havaitsimme edessä n. 3 km päässä erään metsälinjan, joka oli puolustukselle hyvässä paikassa, ja siitä ennustimme vihollisemme löytävämme.

Ryhmäni oli jo lähtöä uumoillut ja siltä varalta järjestänyt kannaksen vasemmalle puolelle kaksi soutuvenettä kätkien ne rantapensaikkoon. Vänrikiltä saatiin suostumus käyttää veneitä siirtymisemme vesitse vihollisen majoituksena olleeseen kyläniemekkeeseen saakka. Joukkueemme pääosan suunnatessa vaeluksensa pitkin kannasta me suuntasimme "laivastomme" keulat aamulla kohti päämääräämme. Yöpakkainen oli jäädyttänyt rannat, mutta jäätä rikkomalla selviydyimme avoveteen. Venekuntamme matka sujui mitä hilpeimmällä tuulella.

Lähestyessämme taloryhmää havaitsimme jäätyneen kaislikkovoiohykkeen ulottuvan kauas rantaviivasta. Päätimme lisätä vauhtia päästäksemme tunkeutumaan mahdollisimman syväle jäätikköön. Vesi keuloissa kohisten iskeytyivät raskaat veneemme aluksi ohueen riitteeseen, mutta vahvempi jääkerros otti vauhdin pois ja jäihin juuttuminen oli tosiasia. Silloin myös kuului hätää ja hämmästyttäviä henkiviä huudahdus:

— Pojat, vanjoja — ja paljon...

Todella näimme, miten kahden rannimmaisesta talon ovista työntyi ulos vihollisia solkenaan. Mutta lamaanusta kesti vain tuokion. Ajatukset alkoivat hätäisinä risteillä: perääntyäkö kohti avovettä... ei, se ei tulisi kysymykseen... olisimme liian kauan kuin tarjottimella. Nyt on kuoltava, mutta olkoon se kunniallinen, siis:

— Pääle vain, sulin silmin... käyköön kuinka tahansa! — Tilamme toivottomuus täytti olemuksemme ennen kokemattomalla hurjuudella, ja hätä antoi puhtia äänijänteisiimme sekä kaikkeen toimintaan.

— Keulamiehet, jäätä... rikkoa. Tuupparit, kohti rantaa... tuupatkaa! Kaikki muut, ampukaa ja... huutakaa!

Karjhdellen, ampuen, tuupaten sekä jäätä rikkoen saavutimme rannan nopeimmassa ajassa. Samalla havaitsimme, ettei vihollisemme aikonutkaan rynnäköämme estää, vaan täydellisen paniikin vallassa tungeksi pihtipieliin täydeltä ulos oviaukoista ja pyörsi edestämme talojen suojaan sekä niiden takaa nousevaa avointa mäkeä ylös, hätäisiä heittolaukauksia laukoen. Päällekäymisemme muuttui malttamattomaksi takaa-ajon innoksi. Kun jalkamme tavoittivat maankamaran,

S.A.-kuva

Jääkärien hyökkäys käynnissä suoalueen yli vihollisen kenttävartiota vastaan

syöksyi kukin toisistaan piittaamatta juoksuun sillä vauhdilla kuin liikuntalahjoja oli syntymässään saanut. Vasta mäenharjalla pysähdyimme huohottamaan. Peltoaukeaman toisessa laidassa juoksi vielä hitaampijalkaisia vihollisia. Huviksemme laukoimme sinne suuntaan aseitamme, vauhtia töppösiin lisätäksemme.

Aiheuttamamme metelöinti oli antanut vauhtia myös pääjoukkueelle, jonka nopsajalkaisimmat riensivät tuotapikaa paikalle vain hieman myöhästyneinä, sulkeakseen vihollisen pakotien. Syy vihollisen pakokauhuun lienee ollutkin pussiin joutumisen pelko.

Vihollisen vastarinnan murruttua Patojärven maastossa irroittautui kohdallammekin ollut vihollinen, jolloin saimme luvan palata lähtöpaikoillemme uusiin tehtäviin.

Ainoa menetykseni kohtasi paluumatkalla ylittäessämme jäätyneitä Patojärveä. Tällöin toinen taistelulähetimme, korpraali Puranen vajosi jäihin ja suoritti katseitsemme edessä viimeisen järkyttävän kamppailun olemassaolonsa puolesta. Henkiinherätysyrityksemme eivät tuottaneet enää tulosta. Iloinen paluutunnelmamme vaihtui apeudeksi, jonka vallassa hiljaisina palailimme lähtöpaikallamme.

☆☆☆☆☆☆☆☆☆☆☆☆☆☆☆☆☆☆☆☆

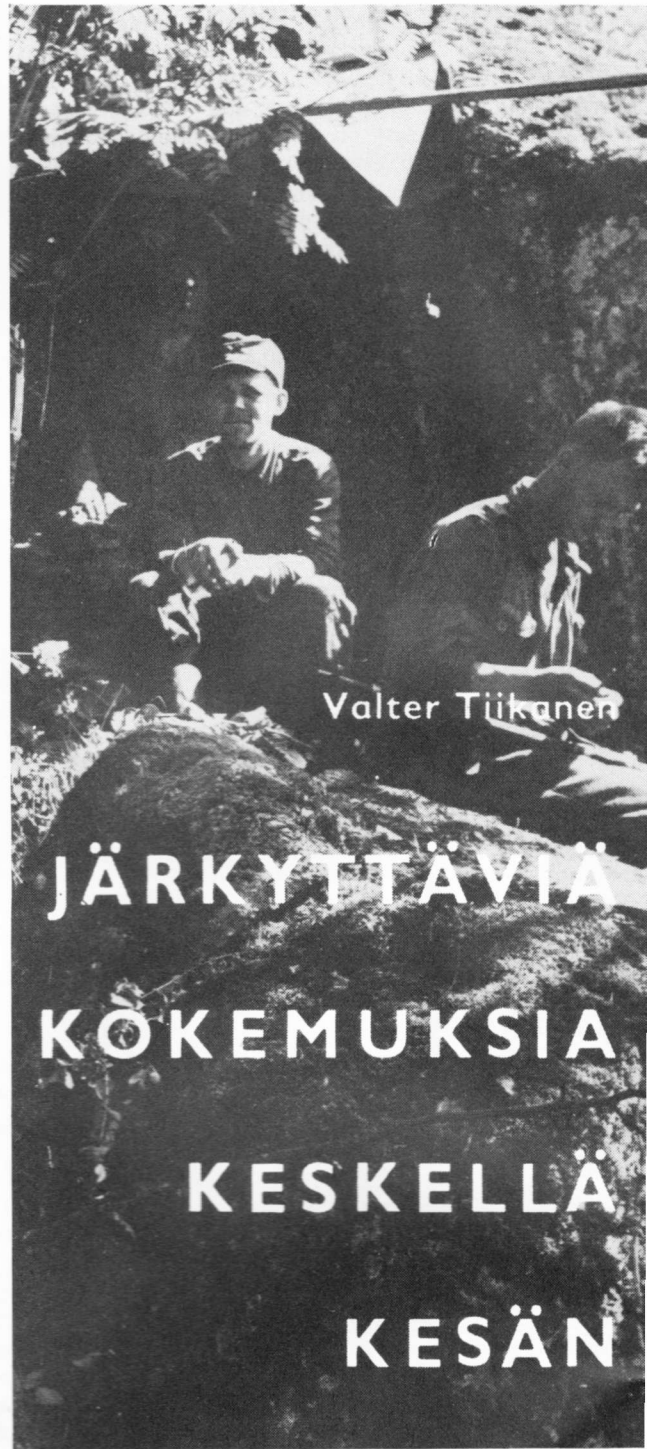
PIÄLLYSMIEHEN SERKKU

Vapaussodan aikana oli Kuopiossa kenttäsairaala, jossa oli etupäässä savolaisia potilaita. Eräänä päivänä sairaalassa vieraili vapaaherratar Mannerheim. Sairaalan päivystäjä esitti haavoittuneille:

— Vapaaherratar Mannerheim, kenraali Mannerheimin sisar.

Vaikeasti haavoittunut savolaispoika vastasi päivystäjän esittelyyn:

— Mie oun vain Ruatikainen, ryhmän johtajan serkku.

Valter Tiikonen

JÄRKYTTÄVIÄ
KOKEMUKSIA
KESKELLÄ
KESÄN

S.A.-kuva

KAUNEUTTA

▲
Komentopaikka oli mäellä suuren kiven juuressa, luonnon muodostamassa poterossa

S.A.-kuva

Pintakasvillisuus paloi, vähäiset puut pirstoutuivat. Koko mäki muuttui mustaksi ja savuavaksi manalan esikartanoksi

JR 25 oli vaiherikkaan vetäytymismatkan jälkeen kesäkuun lopulla 1944 saapunut Ihantalan rintaman itäiselle siivelle. Sen I pataljoona oli "pomppinut" kuormastoineen Karisalmen—Kavantsaaren rataa pitkin Pyöräsaareen, jonka tasalle asetuttiin puolustukseen. 1. komppaniamme miehitti Myllymäen, ja kaivautuminen alkoi. Siinä riittikin urakkaa, sillä varustettuja asemia, joista meille oli Talissa ollessamme niin valoisin värein kerrottu, emme sieltä ensinkään löytäneet, kapeaa metsänraivausta lukuunottamatta.

Myllymäki kohosi maastosta kivikkoisena ja melkein kaljuna, vain muutamia kranaattien silpomia mäntyjä näkyi sieltä täältä. Edessämme avautui laaja Männikkösuo, joka oli kuivahkoa maastoa. Taisteluhauta kaivettiin mäen alle suon reunaan, ja siellä saikin olla tykistö- ja heitintulelta melko rauhassa, sillä vihollinen kohdisti tulensa poikkeuksetta korkealle mäkeen. Komentopaikka oli mäellä suuren kiven juuressa, luonnon muodostamassa poterossa. Kun vahvistimme poteron takaosan hirsillä, se suojasi meidät minkälaiselta keskitykseltä tahansa.

Kesä oli kauneimmillaan, aurinko loisti täydeltä terältä ja koko luonto oli pukeutunut vehreyteensä. Nämä juhannuksen aikaiset kesäpäivät säilyvät lähtemättöminä mielessämme järkyttävine kokemuksineen, mutta myöskin rohkeine tekoineen. Esitän tässä niistä muutamia kuvauksia jälkipolville muistoksi.

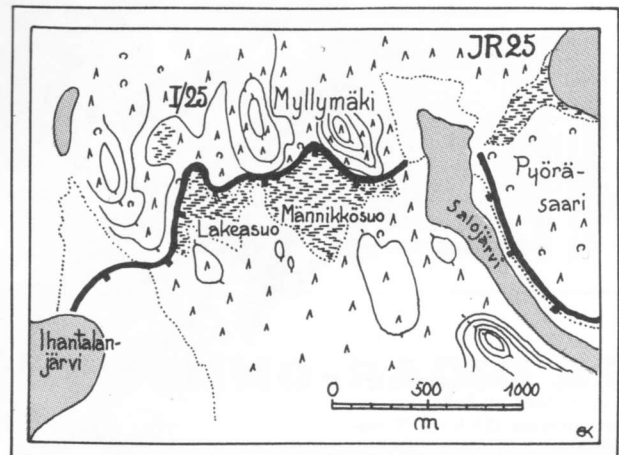
Eräänä aamuvarhaisena ratkesi koko maisemamme taisteluun. Tykistö- ja kranaatinheitintuli alkoi jauhaa mäkeämme. Rautaa tuli jatkuvasti — tunnin, kaksi, kolme tuntia. Pintakasvillisuus paloi, vähäiset puut pirstoutuivat. Koko mäki muuttui mustaksi ja savuavaksi manalan esikartanoksi, missä tavallisella kristityllä ei tuntunut olevan elämisen mahdollisuuksia. Ympäriämme kärysi, räiskyi ja räjähteli. Erilaiset taistelun äänet muuttuivat välillä yhtäjaksoiseksi huminaksi ja pauhuksi.

Istuimme järkyttyneinä poteroissamme painaen päämme koukistettujen polvien ja käsien suojaan. Koko elämä kulki filminauhana silmissämme. Jumala — päästä minut tästä tilanteesta — tuleva elämäni on oleva Sinulle otollista! — Niin pyydettiin silloin, mutta kuinkahan moni meistä on nuo hädän hetkellä tehdyt lupauksensa lunastanut!

Tuli taukosi vasta illan suussa yht'äkkiä. Peloittava hiljaisuus valtasi koko revityn ja raastetun luonnon.

Jalkaväen hyökkäystä ei tulitaistelun jälkeen kuulunut, mutta yön vietimme kuitenkin tavallisen odottamisen merkeissä. Nouseva aamu kului myöskin rauhallisesti — liiankin rauhallisesti. Kulkiessani "vitjan" oikealla rajalla havaitsin 2. komppanian lohkolle pari miestä, jotka kävelivät minua kohti. Toisella heistä lakin lippa kimalteli auringonpaisteessa, josta päätin, että sieltä oli tulossa jokin suurempi fiskaali. Juoksin miehiä vastaan ja huutaen kehotin heitä

JR 25 puolustuksessa heinäkuulla 1944 Ihantalan — Pyöräsaaren linjalla

Kenraaliluutnantti T. Laatikainen (oik.) käymässä lhantalan rintamalla 10.7.1944. Vasemmalla kenraalimajuri E. Vihma

S.A.-kuva

painumaan matalaksi, koska naapuri saattoi hyvin ampua juuri tähän paikkaan. Maasto oli tässä aivan kalliainen, joten siihen ei voinut kaivautua. Viittolustani ja huudostani ei ollut kuitenkaan mitään apua. Herrat ensin pysähtyivät, mutta sitten kävelivät edelleen kuin konsanaan aamupäiväkävelyllä!

Silloin kuului lähtölaukaus — ammus ujelsi välitämme! Koppalakki heilahti ja herrat olivat tiiviisti rähmällä kalliolla! Nyt tunsinkin heidät. Siinä olivat kenraaliluutnantti "Tassu" Laatikainen ja kapteeni Urho Saariaho mahdollisimman "ohuiksi" painautuneina. Yritin sepittää jonkinlaista ilmoitusta, mutta käden viittauksella "Tassu" sen lopetti. Hän kyseli yhtä ja toista ammattimiehen uteliaisuudella, ja minä vastailin niihin tietojeni mukaan. Kauemmaksi eivät

herrat enää tulleet, vaan palasivat varovaisesti takaisin. Hieman uhkarohkeaa olikin lähteä "vitjaan" tuntematta tarkemmin sen kulkua maastossa ja tuntematta muutenkaan tarkoin tilannetta.

Keskipäivällä rävähtivät kapeimmassa kohdassa konepistoolit ja pikakiväärit soimaan. Juoksin paikalle, sillä tunsin luissani, että edessä eivät asiat olleet kohdallaan. Konepistoolimies oli pesäkkeessään, mutta pikakiväärimies ei ollut paikallaan. Kaksi kuollutta vanjaa oli aivan kp.miehen poteron edessä. Poika selvitti, että vihollispartio oli yrittänyt tästä yli — kaikkiaan viisi miestä — ja kolme oli päässyt tuonne matalaan mäntymetsikköön. Pk.mies oli lähtenyt hakemaan apua.

Enempää ei ehditty tilannetta selvitellä, kun huo-

Hän istui ja piteli oikeaa kylkeään, joka oli kokonaan veren vallassa (SA-kuva. Piirtänyt TK-taiteilija A. Lindeberg)

TERTTU ROIHA

OLI KESKIKESÄ, tarkemmin sanottuna heinäkuun 19. päivä 1941. Sairaalamme oli Jäppilän koululla Rautjärven pitäjässä. Olimme kokeneet yhtä ja toista tämän heinäkuun aikana. Lähes jokainen päivä toi uuden kokemuksen, tykistökeskityksestä — vihkiäisiin, joista nyt aionkin kertoa.

Kaikki alkoi siitä, kun sotamies Keskinen haavoittui juuri ennen kuin ennätti hypätä lomalaisten autoon, joka olisi antanut hänelle kyydin häälomalleen. Keskinen tietysti joutui sairaalaamme ja tohtorit eivät ainakaan säästäneet kipsiä hänen paikkauksessaan. Poika pakattiin nilkoista rintaan asti ja jokainen, joka on kerran saanut pienemmänkin kipsikäreen jäsenensä tueksi, tietää varsin hyvin, minkä verran siinä voi suunnitella häiden viettoa — peruutusta ainoastaan. Sen oli kuitenkin komppanian päällikkö luvannut hoitaa. Toisin sanoen, hän oli luvannut ilmoittaa heti Keskinen morsiemelle haavoittumisesta, koska samaan aikaan, kun sulhanen virui vuoteessaan ymmärrettävän matalapaineen vallassa, oli Tampereen Lottapiirissä hento, nuori lotta pyytämässä itselleen komennusta kenttäsairaalaamme.

Komennuksen lottamme helposti saikin, ja kaiken kiireen keskellä hän ei unohtanut pakata mukaansa myöskään kuulutustodistusta. Aikataulun mukaisesti hän saapui sitten sairaalaamme, ilmoittautui päällikkölääkärille ja sai määräyksen olla sulhasensa yksityishoitajana. Keskinen oli tietysti onnellisempi kuin kukaan, mutta oli hauskaa todeta, että morsiamen saapuminen vaikutti meihin kaikkiin ihmeen piristävästi. Joukossamme oli muitakin morsiamia ja se tietysti antoi halua auttaa, ainakin yrittää auttaa näitä kahta onnellista onnetonta.

Kun lotta Nieminen päivän parin kuluttua alkoi puhua mahdollisista vihkiäisistä täällä sairaalassa, olimme kaikki

enemmän kuin oikea morsian riemuissamme. Rannat ja niityt olivat kukkia tulvillaan. Päivänkakkarat ja ruiskukat melkein kurkottivat ohikulkijan puoleen tulakseen poimituiksi. Ja kyllä niitä poimittiinkin. Kaikki purkit ja purnukat täyteen.

Sairasosasto muuttui vihkikappeliksi kädenkäänteessä. Häävieraat olivat jo kaikki paikoillaan, kaikki potilaat, kohtalotoverit, istuivat tai makasivat puhtaiksi pestyinä valkoisiksi petatuissa vuoteissaan. Onneksi oli puhdasta pyykkiä tällä kertaa varastossa. Keittiö leipoi ja laittoi kauniin kahvipöydän keskelle huonetta. Se oli suuri luokahuone, jonne kaikki mahtuivat hyvin. Koko henkilökunta ja jokainen, joka vain voi työnsä hetkeksi jättää, tuli seuraamaan vihkimistä.

Pataljoonan sotilaspastori oli hankittu paikalle. Sulhanen oli saanut yhden lisätyynyn, jotta hän ehkä näkisi vähän muutakin kuin vain paneelikaton. Morsian seisoi vuoteen vieressä ja piti kädessään sulhasen kättä. Kukka- vihkia hän ei koristukseen halunut, vaikka me toiset sitä hänelle tyrkytimme. Ymmärsimme sen kyllä. Kun kerran kukat eivät olleet sulhasen hankkimia, ne saivat tyytyä koristamaan vihkihuonetta, ja morsio oli ilman niitäkin säteilevä. Hän oli tietenkin lottapuvussa ja jännityksen puna sai posket hehkumaan. Olihan häätilanteessa jännitystä tarpeeksi.

Kaikki oli sitten valmiina ja vihkimisen piti pian alkaa, mutta silloin saapuivat paikalle sulhasen yksikön edustajat. Kun yksikössä oli kuultu vihkiäisistä kenttäsairaalassa, oli heti valittu kolme poikaa edustamaan aseveikkoja. Eikä vain aseveikkoja, vaan tässä tapauksessa myös kotiseutua. He olivat joutuneet niin äkkiä matkalle, ettei kampeiden vaihto ollut mahdollista, puhumattakaan parranajosta. Kypärät päässä, täydessä sota-asussa he saapuivat ja toivat tähän tilaisuuteen oman tärkeän panoksensa. Sulhanenkin oli tästä niin iloinen kuin olisi saanut suuremmankin häälahjan. Heillä oli muistaakseni lahjakin, joka oli varmasti kiireellä lohkaistu jokaisen päivärahoista.

Näiden uljaiden rintamamiesten tervehdittyä morsiusparia ja vaihdettua tärkeimmät kuulumiset, jotka tietysti

HÄÄT KENTTÄ- SAIRAALASSA

koskivat taistelutapahtumia heidän lohkollaan aloitettiin seremoniat virrellä. Se oli pastori Viljasen huolella valitsema, ja vaikutti meihin jokaiseen, pehmittäen kovankin sydämen. Tämän jälkeen seurasi koruton ja aito vihkiisaarna. Uskon, että pastori myös tunsi kuinka harvinaisen ja tavallisista vihkiäisistä poikkeava tämä tilaisuus oli. Erikoisen lämpimästi, ilman turhaa sananhelinää hän vihki heidät mieheksi ja vaimoksi.

Kuin tilauksesta vihkimisen aikana kuului ulkoa myös muutamia kovempia räiskähdyksiä. — Kunnialaukauksia, ajattelimme. Vilkuilin salaa sivuille tehdäkseen määrättyjä huomioita, ja totesinkin eräillä vakailla miehillä kostuneita silmiä. Potilastoverit seurasivat hartaina toimitusta. Jokainen, jonka vamma vain salli, oli tuettu puoleksi istuvaan asentoon. Tuolla oli vasemman käden "lentokone", tuolla amputoitu jalka, mutta tuo keuhkoihin haavoittunut ei varmaan paljoa tajunnut ympäristön tapahtumista. Kaikki he yhdessä vaikuttivat siihen tunnelmaan, jonka valtaan jokainen läsnäoleva joutui.

Tuli onnittelujen aika. Ne eivät saaneet mitään hilpeää muotoa. Kaikki puristivat käsiä vakävina, enemmän ajatuksin kuin sanoin. Vieraat saivat kahvia, ja morsian, nyt

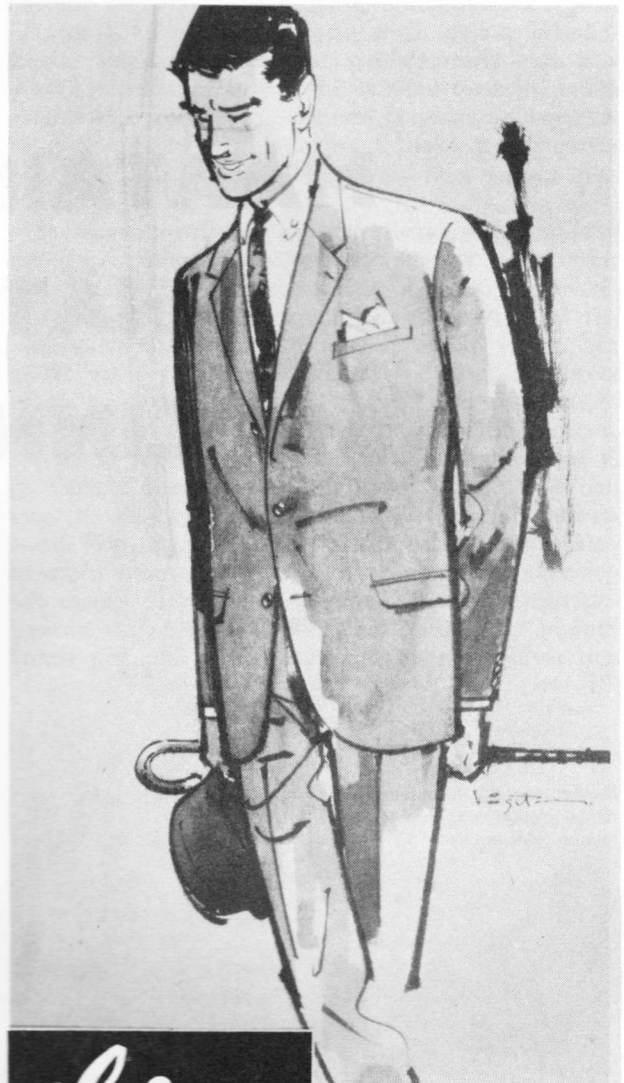
Eräät sotilashäät kenttäsaaralassa rintamalla

S.A. Kuru

jo vaimo, yritti epätoivoisesti keksiä pientä muutosta miehensä asentoon. Hän työnsi käsivartensakin hartia alle, sillä oli kauheaa maata aina vain selällään, voimatta ensinkään muuttaa asentoa. Mies lepäsi silmät suljettuina. Ajattelikko hän kaiken todeksi vaiko vain unikuvaksi? Kuka tiesi? Vähitellen kaikki riensivät töittänsä pariin. Nuori rouva Keskinen vain vieläkin yritti keksiä uusia keinoja miehensä puutuneiden jäsenten hetkelliseksi vaihteluksi.

Koko päivän leijaili vihkiäistunnelma keskellämme, ja kun ilta hämärtyi kesäiseksi yöksi, kajahti ulkoa "Sua tervehdin". Jyväskylän mieskuoro Sirkat oli myös tapahtumien tasalla ja oli lähettänyt edustajansa laulutervehdykselle kenttäsaaralaan. Laulu toisensa jälkeen kajahti kesäiseen yöhön, ja tunnelma oli haaveellinen.

Aikanaan sotamies Keskinen siirtyi sotasaaralaan jatkaamaan paranemistaan, yksityishoitaja lähti Tampereelle siviilitoimeensa. Puolen vuoden kuluttua sain kirjeen, jossa kerrottiin koko kipsi ensi kerran poistetuksi, iho puhdistetuksi ja melkein koko laajuudessaan uudelleen kipsatuksi. Pitkää kärsivällisyyttä ja paljon itsensä unohtamista vaati varmasti tämän nuorenparin alkutaival, mutta rakkaus voittaa kaikki. Terveiseni sinne Sahalahdelle.

Leijona

- miehekäs tunnus

Miestenmuodin hillittyä pukulinjaa edustaa Leijona-puku tunnuksinaan taidolla valitut kankaat ja mestariluokan työ. Valitkaa Tein Leijona-puku! Löydätte helposti omanne, sillä Leijona-pukuja valmistetaan kaikkia vartalo-tyyppejä.

11 eri vartalo-tyyppiä ja kaikkiaan 62 kokoa. Iltaikätyössä on Leijona-puku tummansinisestä kevyestä panama- tai freskokankaasta nyt suosiossa.

**SOKOS-TAVARATALOT
LEIJONA-PUKIMOT
SOK-OSUUSKAUPAT**

YHTYNEET PUKUTEHTAAT OY

MAATAISTELUKONEIDEN HÄTYYTÄMINÄ ÄÄNISLINNAN - LOIMOLAN PAKOTIELLÄ

KAUKO TUKIAINEN

S.A.-kuva

Matkan varrella hiostavan päivän paahteessa pistäytyivät miehet järven vilvoittavaan veteen

MATKAMME kesäkuussa 1944 Syväriltä Äänislinnaan oli kuin rauhallista turistin taivallusta pieniä kahakoita lukuunottamatta. Tervasoajalla viivähti KTR 2:n patterimme parisen vuorokautta asemissa, mutta sitten seurasi muistini mukaan noin 70 km marssi. Matkalla alkoivat tämän jälkeen maataistelukoneet tehdä kanssamme lähempää tuttavuutta. Eivät nekään aluksi koneita kummempia olleet, mutta lopulta alkoivat vainota meitä kuin "paholainen sielua" aina auringonnousta alkaen. Ne eivät välittäneet mitään 20 mm ilmatorjuntatulesta, vaan syöksyivät röyhkeästi päällemme.

Lähdettyämme 29.6. Äänislinnasta saavuimme Nuosjärven kannakselle juuri hetkellä, jolloin sielläkin parahiksi sattui maataistelukoneita yläpuolelle. Ilmatorjuntamme avasi tulen, jolloin mielessämme välähti arvelu: Satuittepas, pirut, muurahaispesään! Ilomme oli kuitenkin enneaikainen, sillä tällä kertaa vetivätkin nuo paholaiset pitemmän korren. Muutama syöksy, ja ilmatorjuntamme vaikenä. Koneet kaartoivat pois.

Uskaltauduimme katsomaan pesäkettä, jossa kevyen it.tykin tähtäinristikko oli vääntyneenä. Pari pommi kuoppaa oli melkein pesäkkeessä, ja lähellä oleva sauna oli yhdestä nurkasta repaleina. Kaksi miestä oli hakeutunut saunan sisälle koneilta näkösuojaan. Heistä oli nyt jäljellä sananmukaisesti vain riekaleita. Pari pommia oli osunut saunan katon läpi räjähtäen sisällä.

Vakavina jatkoimme matkaamme Nuosjärven sillan yli, mutta kun päivä oli hiostava, veti tuo hiekkarantainen järvi puoleensa. Muutamassa minuutissa olivat vaatteemme rantapensaikossa ja miehet järvessä. Pian alkoi kuitenkin taas kuulua tuttua surinaa, joka oli ominaista maataistelukoneille. Lähimpänä rantaa olevat pojat ehtivät lepikon suojaan, mutta minäkin olin uinut niin kauas, etten ennättänyt mihinkään. Puolenkymmentä miestä jäi järveen, kun ilmatorjunta jo nakutteli kiivaasti sarjojaan. Yritin olla vedessä vain nenänpää näkyvissä, mutta sitten välähti mielessä, miten tässä käy, jos kone pudottaa pomminsa ja ne osuvat lähelle veteen. Muistin näet kasapanoksilla kalastamisen. Niinhän tässä voi käydä kuin kaloille. Saman taisivat toisetkin kaverit hoksata, koskapa jokainen pyrki hiljaista koiranuintia rannalle. Helpotuksen huokaus pääsi, kun kone kaartoi pois.

Ennätysvauhtia saavuin rantahietikolle ja saman tien painuin vaatteet hätäisesti kainalooni kopaten rantalepikkoon. Sain nipin napin paidan päälleni, kun ilmatorjunta alkoi taas laulunsa. Yksi kone lensi idästä päin jälleen maantien suunnassa. Ilmeisesti se oli jo kylvänyt pomminsa muualle ja ryhtyi nyt konetykillään ryystämään pitkin maantietä, jossa kuljetettiin suojaattomalla kohdalla yhtä meidän pst.tykkiämme. Samanaikaisesti tulitti sillan takaa oma 20 millimetrin ilmatorjuntatykki lentokoneetta. Maataistelukoneen ampumat laukaukset jumpsuttivat harvaa tahtiaan, jota tuskin erotti ilmatorjunnan äänen joukosta. Muuan kaveri tuumailikin, että kylläpä it. ampuu kovin alas, kun luodit kimmahdelevat maantiestä. Asia oli kuitenkin niin, että ne olivatkin maataistelukoneen ampumien luotien kimmahduksia sen koettaessa saada tykillään osua meikäläiseen panssarintorjuntatykkiin, joka kaikesta huolimatta pääsi ehjänä pois alta.

Sitten tuli sen verran hengähdysaika, että me alastomat saimme vaatteet yllemme, ennenkuin seuraavat koneet ilmestyivät. Niitä oli nyt kolme kappaletta. Olimme jo maantiellä etenemässä, mutta kun kohdallamme

ei ollut muuta rivistöä kuin pelkästään jalkamiehiä, maantie oli äkkiä autio ja tyhjä, niinkuin siinä ei olisi liikuttu koko päivänä. Putosin siinä suojaan törmäillessäni vesikuoppaan, joten virkistysuintia tuli sille päivälle riittämiin. Illempänä teimme nuotion, jonka ääressä sain kuivatuksi vaatteeni ja pistettiin korvikerömpät tulelle. Kulunut päivä, joka nyt muuttui yöksi, oli ollut esimakua siitä, mitä tästä alkaen tuleman piti.

Seuraavana päivänä näimme tienvarsilla kuolleita hevosia ja monenlaista irtonaista kamaa. Lämpiminä päivinä alkoivat hevoset turvota pyöreiksi ja löyhkäsivät ellottavasti. Patterimme oli säästynyt vielä tällaisilta tappioilta, mutta pian tuli senkin vuoro. Sen kaikki neljä tykkiä sekä ammus- ja muut ajoneuvot etenivät kaikessa rauhassa muistaakseni Tshokkilan vaiheilla, kun takaapäin alkoi kuulua etäistä surinaa. Kuljimme lääkintämies Leinosen kanssa viimeisinä ja huusimme: Ilmavaara! Ajattelimme aluksi jäädä tien viereen, mutta kun surinasta päätellen oli tulossa useita koneita, pistelimme kaiken varalta vähän kauemmaksi tiestä syrjään. Pääsimme noin viidenkymmenen metrin päähän, kun näimme jo kolme maataistelukonetta melko matalalla lentäen. Yksi niistä pudotti kolme pommia kohdallamme, mutta ne menivät tien

S.A.-kuva

KTR 2:n tykistöä marssilla Äänislinnasta länteen heinäkuun alussa 1944

suunnassa meidän ylitsemme. Löimme maihin sirpalevaaran takia juuri kun pommit olivat putoamassa puitten latvojen tasalla. Samassa ne myös räjähtivät, mutta muutaman sekunnin kuluttua alkoi ilmasta kuulua suhinaa, joka lähestyi juuri sitä paikkaa, jossa makasin kaatuneen lahoppuun vieressä. Samassa mötkähti jotakin vierelleni. Odotin maan repeävän. Odotin sekunnin ja toisen, mutta ei revennyt. Olikohan aikasytyttimellä varustettu ns. miinapommi tai olikohan suutari? Pidätin hengitystä sydämeni kovasti jyskyttäessä. Merkillisen paljon ennätti tällöin ajatuksissani kulkea menneitä tapahtumia. Ainakin kymmenen sekuntia kului, ennen kuin ajatukset palasivat normaaleille raiteille. Itsesäilytysvaisto pyrki esiin, mutta en pystynyt ponnahtamaan ylös ja juoksemaan pois tuon kuvitteleman pommin viereltä, vaan yhä odotin sen laukeamista. Vihdoin sain käteni liikku-

Nuosjärven kautta länteen vetäytyvän 7. divisioonan komentaja, kenraalimajuri S. Isakson ja esikuntapäällikkö, everstiluutnantti K. Pakarinen tutkivat tilannetta

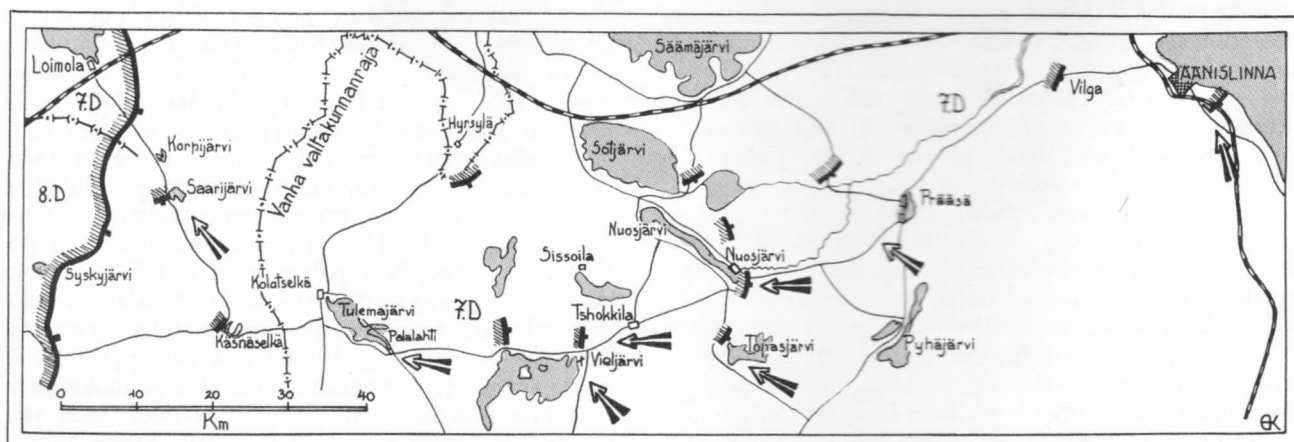
S.A.-kuva

maan. Hapuilin yhä mahallani maaten siihen suuntaan, johon kuulin jotakin mötkähtäneen. Käteni tapasi maahan syntyneen kuopan ja kiven... Samassa kuulin maataistelukoneitten kaartavan takaisin. Läheiseen kuuseen ilmestyi kuin taioittuna valkoisia sälöjä konetykin repimänä. Silloin sain liikuntakykyäni takaisin. Säntäsin ylös ja katseeni haki paksuinta puuta, joka antaisi edes moraalista suojan tunnetta koneitten ammuntaa vastaan. Mainittu lääkintämiehemme oli jo sellaisen löytänyt ja sinne harppasin minäkin, mutta koneet kaartoiivat jälleen ja koko metsä räntäsi. Rätinän seasta juoksi luoksemme vielä

kolmanneksi Piippolan poika, Heikki Partanen, joten kolmisin kiersimme nyt puuta kuin tulipalossa. Emme oikein olleet selvillä, miltä suunnalta koneet milloinkin tulivat. Kuului vain yhtämittaista moottorin ulvontaa ja konetykkien säännöllistä jumpsutusta. Kaikki oli yhtä karusellia kymmenen minuutin ajan, kunnes koneet lopulta poistuivat.

Kun viholliskoneet olivat kuulumattomissa, menin äskeiselle paikalle ja totesin kiven tosiaankin pudonneen kolmisenkymmenen sentin päähän selästäni. Mistä kivi tipahti? Eipä ihme, että moni on kertonut juttuja, miten vihollinen on pudottanut lentokoneesta kiviä. En tiedä, onko niin todella jossakin tapahtunut. Tässä tapauksessa asia kuitenkin oli niin, että pommit putosivat kivikkoiseen tien raviin ja räjähtäessään sinkosivat ilmaan kiviä, joista yksi noin parin-kolmen kilon painoinen putosi viereeni.

Äänislinnasta Nuosjärven kautta Tulemajärvelle ja Loimolaan johdettavan tien suunnalla kävi 7. divisioonaa useissa kohdissa viivytyksistä viivytyksistä vihollisen koko ajan painostamana

S.A.-kuva

Tykkimiesten telta Loimolassa elokuu-
la 1944

S.A.-kuva

KTR 2:n tykit asetettiin Loimolassa hy-
viin, pysyväisiin aseisiin

S.A.-kuva

Tshokkilan kylä, jonka seudulla suomalaiset joutuivat myös kokemaan vihollisen maataistelukoneiden kii-vaan hyökkäyksen

Eivät olleet häävät olot niilläkään, jotka jäivät ravi-ojaan makaamaan. Luutnantti Paulamäki oli saanut yhden pommin melkein vierensä ja hautautunut multaan ja soraan, mutta selvinnyt kuitenkin pelkällä sähköhdyksellä. Räjähävistä pommeista oli haavoittunut kaksi meikäläistä ja konetykin sirpaleesta kersantti Laitinen, onneksi kaikki lievästi. Sen sijaan seitsemän tykkihevosta oli saanut melko paljon sirpaleita, niin

että muutamia niistä täytyi lopettaa. Tuli muitakin pienempiä vahinkoja.

7. divisioonamme joukkojen marssi rajaa kohden ja sitkeät viivytystaistelut jatkuivat heinäkuun alkupäivinä Tulemajärven seuduilla ja yhä edelleen vihollisen "maanviljelyskoneittenkin" painostamana.

Rauhan aikana on sanottu, etteivät maataistelukoneet saaneet valtavasta esiintymisestäään huolimatta vastaavaa tuhoa aikaan. Miten asian laita nyt lieneekin, mutta "moraalia" ne ainakin meihin istuttivat kyllyiksi, niin että parin päivän tutustumisen jälkeen yksi ja toinen pinkaisi metsään kuullessaan autonkin surinaa jäämättä kuuntelemaan tarkemmin, oliko tulossa auto vai maataistelukone.

Teitä ja tienvarsia koluten saavuttiin viimein Käsänselkään. Kylän länsilaidassa lämmitimme saunan ja menimme keskellä päivää kylpemään. Silloin kuusi maataistelukonetta rupesi möyryämään seudun yllä. Koneilla ei ilmeisesti ollut eläviä maaleja näkyvissä, koskapa ne ryhtyivät tulittamaan rakennuksia. Kun rintamalinja oli ollut pari vuorokautta Käsänlän laidassa, vihollinen tietysti otaksui, että meikäläisiä olisi rakennusten sisällä. Näin alkoi ilmestyä sälöjä saunan mustiin hirsiiin ja meille tuli siitä äkkilähtö. Koska koneitten lento kaartaa takaisin vei oman aikansa, ehdimme me pian alastomina juosta lepikkoon. Osan vaatteista ennätimme kopata mukaan, mutta saappaat jäivät kaikilta, ja korpraali Kaksoelta taisi jäädä paitakin, koskapa hän alushoususillaan pensaikossa kiroili sääskiä yhtä paljon kuin maataistelukoneita. Iltayöstä lähdimme liikkeelle Loimolaa kohti, mutta vihollinen oli koukannut metsien kautta ja katkaisi tien rivistömme keskeltä, niin että toimitusjaos pääsi pakoon, mutta tulipatteri jäi mottiin. Tällöin kaatui tykinjohtajamme, alikersantti Poutanen, ja toimme hänet tykin lavetilla Loimolaan.

Pari vuorokautta kului tällä taipaleella, sillä puolimatassa täytyi pysähtyä aseisiin. Maataistelukoneitten lukumäärä oli päivä päivältä lisääntynyt, eikä päiväsaikaan päästy kovinkaan pitkää matkaa eteenpäin, kun jo koneita oli niskassa. Tällaisessa saatossa tulivat tykkimme pölypilven keskellä täyttää laukkaa Loimolaan. Se oli komea ja samalla hirvittävä näky: Kuusi maataistelukonetta ampui täyttää laukkaa ajavaa patteria, joka yhtäkkiä viime tingassa kääntyi maantietä oikealle metsään. Tähän olivat työkomppaniat rakentaneet uuden suojatien, ja sinne metsään katosi patteri kuin taikaiskusta. Taisivat koneet hölmistellä katoamista. Siinä rytäkässä putosi alikersantti Lehto etuvaunun istuimelta ja jäi tykin alle, mutta onneksi hän jäi pyörien väliin ja kömpi heti pystyyn. Sen sijaan I patteristomme yksi kuorma-auto sai konetykin osuman juuri ennen suojatietä, jolloin auton kopissa olleista kolmesta miehestä yksi kersantti sai konetykin panssariluodin rintansa läpi.

Vetäytymisemme pysähtyi Loimolaan, mutta maataistelukoneet eivät hellittäneet, vaan vierailivat siellä vähän väliä. Niitten oli nyt kuitenkin vaikea löytää näkyviä maaleja, koska maanteillä ei enää ollut vetäytyviä rivistöjä, vaan kaikki joukot olivat metsän peitossa. Siksi koneet nyt viskoivat vihojaan sellaisiin maasto-kohtiin, joissa oletettiin jotakin tuhottavaa olevan, mutta useimmiten iskut osuivat tyhjiin.

Vähitellen elettiin heinäkuu loppuun, ja sen mukana maataistelukoneetkin lopettivat vierailunsa.

DUNLOP

Autonrenkaita, urheiluvälineitä, korkeapaineletkuja, patjoja, ym.

Snap-on

Käsityökaluja

Wolf

Sähkötyökaluja

IMPERIAL-EASTMAN

Putkiliittimiä, muoviputkea, putkityökaluja.

RED-X

Moottoriöljyä, lisäöljyä

CASCO

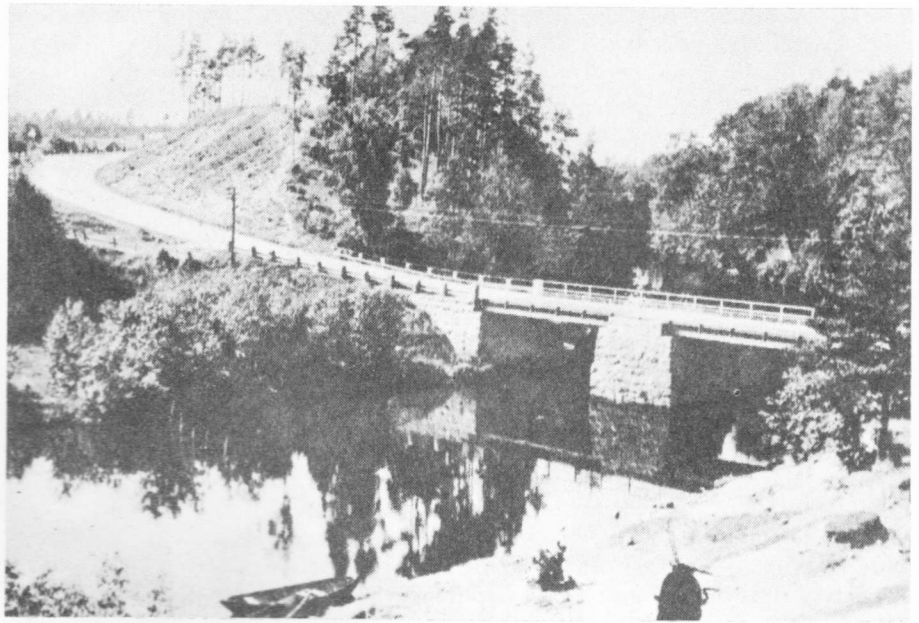
Liimaa

KASTO

Metallisahoja

MAAHANTUO:

Oy GRÖNBLUM TRADING AB
HELSINKI - KAIVOKATU 10 - PUHELIN 13240

Vammelsuun silta

TOIVO KALLIO

”KESÄKIIREITÄ”

vuonna 1944 erään sotaveteraanin kertomana

MUUAN keskisuomalainen sotaveteraani — joka ei halua nimeään julkisuuteen — kertoi tämän kirjoittajalle viime sodan kokemuksistaan paljonkin, mutta muistiinpanoja tehtiin lähinnä siitä ”rymäkästä”, jolloin Karjalan kannakselta piti lähteä perääntymään, eli ”kesäkiireistä” vuonna 1944.

— Sehän oli kesäkuuta, kun Kannas rupesi murtumaan. Joka tapauksessa olimme Vammeljärvellä levoissa joutuessamme yht’äkkiä siirtymään VT-linjalle Vammelsuuhun. Etempänä edessä linjat olivat jo sortuneet, ja sieltä päin vetäytyvät harhailijat sanoivat, ettei täälläkään enää pitkiä aikoja piiskutella.

— Olin vartiossa viidestä seitsemään sinä aamuna (14.6.), josta tässä nyt ensin kerron, ja minulla oli, poikien peloittelemasta huolimatta, aikalailla haikeat tunteet: oli ikävä heilaa ja ikävä vaikka mitä! Ja ilmakin oli semmoinen lämmin ja leppoisan raukaiseva... Mutta kun kello ehti seitsemään, silloin jyrähti. Vartiopaikallenenikin alkoi tulla rautaa, niin

että hirvitti. Eivät ne olleet tykin ammuksia, mitähän murikoita lienevät olleetkaan. Minä ajattelin käydä päivemmällä katsomassa niitä, jos hengissä säilyin, mutta sinne ne jäivät. Kohta nähtiin näet taivaalla lentokoneita, ja niitä oli ainakin kaksisataa. Silloin menin herättämään poikia ja sanoin, että koettakaahan kerätä hynttyitä niskaanne, nyt lähdetään ja joutuin!

— Aikomukseni oli ruveta syömään, mutta kun pala pakkasi takertumaan kurkkuun, nykäisinkin vain tupakansavut. Ei hemmetti: teräksentulo sen kun yltyi, sitä rupesi olemaan tonneittain ilmassa yht’aikaa. Miehet hätääntyivät, ja vähältä piti, etten minäkin jo hermostunut, mutta koetin pysytellä rauhallisena. Teltan luona seisojaksi suuri koivu, ja annahan olla, kun siihen tuli tykin ammus, silloin oli telttakin tuhannen riekaleina. Niin, ja neljä miestä myöskin. Samanlaista mylläkkää oli puolille päiville saakka, ja sen aamupäivän kuluessa lähti miehiä luikkimaan mikä minnekin, niinkuin sen jo saattaa arvata. Kaatuneitten luku-

Rautatieylikäytävä Vammelsuussa

S.A.-kuva

määrää en tullut tietämään, mutta melkoinen pino niistä karttui, kun ne kaikki vihdoin ja viimein saatiin kasatuiksi JSp:lle.

— Sitten siinä kello yhden maissa tuli JSp:ltä vääpeli, jonka nimeä en muista, ja sanoi paikalle saapuneelle eversti von Essenille, että nyt taitavat venäläiset olla ratsuväkiprikaatimme selustassakin. Eversti sanoi hänelle, että heti miehiä mukaan ja asiasta otamaan selvää, niinkuin jo oltaisiin. Vääpeli pyysi vapaaehtoisia, jolloin minäkin ilmoittaudivin yhdeksi.

— Maantien varteen ehdittyämme näimme, että puhelinpylväitä oli jo poikki ja että vihollinen oli varmasti selustassamme. Palasimme kiireesti JSp:lle, jolloin pantiin JP 6:n partio ottamaan yhteyttä URR:ään (Uudenmaan rakuunarykmenttiin) eli von Essenin porukkaan, koska puhelinyhteydet olivat poikki. Paikalle saapuneet JP 6:n miehet kyselivät EJp:n telttää, mistä toivoivat saavansa säilykelihaa kovaan nälkään. Pojille tuli sieltäpäin kuitenkin hiivatinmoinen kiire takaisin, sillä vihollinen oli jo sielläkin, ja kova konekiväärin tuli oli ainoa, mitä he EJp:ltä saivat. Yritimme pitää vielä puoliamme, mutta pian saimme eversti von Esseniltä käskyn, että nyt äkkiä perääntymään, koko revohka! JP 6:n partio liittyi meihin, ja lyöttäydymme rykmentin hänille. Tulimme Vammeljoen ylitse joitakin hiton riukuja myöten. Joen yläjuoksulla olisi tosin ollut siltakin, mutta siellä, sillan pielessä seiso i suuri hyökkäysvaunu vartiassa, niin että menepäs. Vaelsimme aikamme taaksepäin ja vihdoin pääsimme tykistökeskityksen ulkopuolelle.

— Eversti von Essen seiso i tien laidassa ja käski jakaa panoksia niille, joilla niitä ei enää ollut. Niin tietysti tapahtuikin, vaikka enhän minä kaikkea niin tarkalleen muista.

— Matka oli sitten yhtä ja samaa menoa, kiireelistä peräytymistä, pieniä taukoja lukuunottamatta, Viipurin lähistölle asti. Siellä ei enää jouduttu tappelemaan, sillä koko rykmentti pantiin kuorma-autoihin ja vietiin Tervajoelle (19.6.) ja sieltä edelleen laivoilla ja veneillä Suonionsaareen Viipurinlahdelle. Siellä oltiin aluksi kuin herran kukkarossa, mutta sitä iloa ei kestänyt kauan. Pian rupesi tulemaan kranaatteja saarellemme, ja minä muistan, mitenkä muuan täydennysmiehemme lähti niin liukkaasti saaren toiselle rannalle päin, että varmaan hän rikkoi Paavo Nurmen ennätykset... "Ranuja" tuli nyt Suonionsaareen ja Teikarsaareen oikein tulemalla, tuli laivoista ja lentokoneista.

— Kurkistin herrojen komentoteltaan kaikessa kiireessäni, mutta se oli jo tyhjä. Silloin minä sanoin, että nyt mekin lähdetään, pelillä millä hyvänsä. Upseerit olivat vetäytyneet vain saaren toiseen päähän, mikä seikka selvisi vähän myöhemmin, niin etteivät he karkuun olleet lähteneet.

— Ryskettä kesti sen päivän puoliväliin saakka, ja siinä mylläkässä ruvettiin ahnehtimaan mantereelle lähtöä. Kuka pääsi uimalla, kuka veneellä, mutta monia jäi saareenkin ja varmaan vangiksi.

— Tultiin takaisin Tervajoelle ja sieltä siirryttiin vihdoin (25.7.) Ilomantsiin saakka, missä kierrettiin vihollisen selustaan ja yritettiin tehdä suuri motti. En tullut tietämään, kuinka paljon siinä vihollisia oli, koska haavoituin heti taistelukosketukseen päästyämme. Silloin oli elokuun 2. päivä 1944.

"Kesäkiireitä" oli siis ollut aivan kylläkseen.

Kansikuva:

Lokaisille teille joutui Suomen mies Aunuksessa

NUMERO 10:n KIRJOITUKSET

V. Nihtilä:	
YLIMÄÄRAISET KERTAUSHARJOITUKSET (YH) 25 VUOTTA SITTEN	289
Sulo Pasanen:	
KUN HEINJOEN MIEHET LÄHTIVÄT SOTAAN	295
Vilho Lampainen:	
TAISTELUSSA PANSSAREITA VASTAAN	299
Tuure Rossi:	
VÄIJYTYS	302
Eino Summa:	
SOUTAMALLA SODASSA	305
Valter Tiikanen:	
JÄRKYTTÄVIÄ KOKEMUKSIA KESKELLÄ KESÄN KAUNEUTTA	308
Terttu Roiha:	
HÄÄT KENTTÄSAIRAALASSA	312
Kauko Tukiainen:	
MAATAISTELUKONEIDEN HÄYTYTTÄMINÄ ÄÄNISLINNAN — LOIMOLAN PAKOTIELLÄ ..	314
Toivo Kallio:	
"KESÄKIIREITÄ" VUONNA 1944 ERÄÄN SOTAVETERAANIN KERTOMANA	319

**Kirjoittajat vastaavat esittämistään
mielipiteistä**

**Käsikirjoitukset palautetaan vain
postimaksun seurattessa**

TAVOITTEENAMME ON TYÖN KORKEA LAATU

Kansainvälinen kilpailu on kiristynyt myös teollisuuden eri aloilla. Tuotteiden korkea laatu ja varmat toimitukset ovat keinoja, joita Suomen kaltainen pieni maa voi käyttää kovassa kilpailussa. Tehokas koulutus ja ammattikasvatus antavat teollisuudellemme ne aseet, joiden avulla vaadittu ammattitaito saavutetaan nopeammin ja päästään entistä parempiin tuloksiin.

Jo toistakymmentä vuotta Kone Osakeyhtiö on ollut mukana ammattikasvatustyössä, sillä v. 1951 perustettiin yhtiön hissi- ja nosturiteollisuuden ammattikoulu. Kauppa- ja teollisuusministeriön vahvistama opetussuunnitelma käsittää sekä tietopuolista että käytännöllistä opetusta neljän lukuvuoden ajan. Koulussa on edustettuna kaksitoista eri ammattialaa.

Kone Osakeyhtiö on menestyksellisesti edustanut suomalaista tekniikkaa ja ammattitaitoa yli 50 vuotta sekä koti- että ulkomaisilla markkinoilla — tunnuksenaan tuotteittensa korkea laatu.

NOSTO- JA SIIRTOLAITTEIDEN ERIKOISTEHDAS

Haapaniemenkatu 6, Helsinki
Puh. 70 511 — Telex 12-466

"Polta
solakka
HUNTER
-saat
miehenmittaiset savut!"

JOKINEN KEIJO
KARJAKOSKI
MYNÄMÄKI
04580300 0029039 KT
0458211/01300 12/64

1:20
20 kpl

Ukkometso eränkäynnin palkkana, uudet saaliit mielessä. Ympärillä erämaan rauha . . . tilaa ja mittaa joka suuntaan. Ja nyt Hunterin miehenmittaiset savut. Nautinnollisen tukeva tupakka, korkea laatu . . . niille osaa antaa arvon tosi tupakkamies. Hunter on savuke, jonka solakkuus tuntuu vain sen edullisessa hinnassa: mk 1,20/20 kpl.

STRENGBERG

HUNTER

-solakka savuke, tukeva tupakka

Irtonumero 80 penniä (sis. Ivv.)

Helsinki 1964 — Sanoma Osakeyhtiö